

Vervolgonderzoek naar Kindpakketten

Eindrapport
Uitgebracht in opdracht van het
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Amersfoort, 9 november 2016

Bureau Bartels B.V.
Postbus 318
3800 AH Amersfoort
Stationsplein 69
3818 LE Amersfoort
T 033 – 479 20 20
info@brtls.nl
www.bureaubartels.nl

Inhoud

Samenvattende conclusies	i
1. Inleiding	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Doel en uitgangspunten	2
1.3 Onderzoeksaanpak	3
1.4 Respons	4
2. Aantal gemeenten met een Kindpakket	5
2.1 Inleiding	5
2.2 Aantal gemeenten met een Kindpakket	5
2.3 Landelijke spreiding van het Kindpakket	7
3. Kenmerken van het Kindpakket	9
3.1 Inleiding	9
3.2 Typen voorzieningen in het Kindpakket	9
3.3 Doelgroepen van het Kindpakket	12
4. Totstandkoming en financiering van het Kindpakket	17
4.1 Inleiding	17
4.2 Betrokkenheid maatschappelijke partners	17
4.3 Betrokkenheid kinderen	20
4.4 Financiering van het Kindpakket	22
5. Aanvraag, verstrekking en gebruik Kindpakket	25
5.1 Inleiding	25
5.2 Wijze van aanvraag Kindpakket	25
5.3 Wijze van verstrekking Kindpakket	26
5.4 Bijdrage werkwijze aan gebruik Kindpakket	30
6. Communicatie over het Kindpakket	33
6.1 Inleiding	33
6.2 Communicatie over het Kindpakket	33
6.3 Gebruik van de term Kindpakket	34
7. Succesfactoren en aandachtspunten Kindpakket	37
7.1 Inleiding	37
7.2 Belangrijkste succesfactoren	37
7.3 Belangrijkste aandachtspunten	38
7.4 Ondersteuningsbehoefte vanuit landelijke partijen	39

Samenvattende conclusies van het vervolgonderzoek naar Kindpakketten

In Nederland groeien volgens recente CBS-gegevens meer dan 400.000 kinderen op in armoede. Landelijk gaat het om 12 procent van de kinderen in de leeftijd van 0 tot en met 17 jaar¹. Zij lopen een grote kans om verstoken te blijven van (basis)voorzieningen voor bijvoorbeeld school, sport en cultuur die belangrijk zijn voor hun ontwikkeling. Ook heeft het langdurig voortduren van een armoedesituatie een negatieve impact op hun kansen voor een volwaardige participatie aan de samenleving.

Het armoedevraagstuk onder kinderen staat hoog op de politieke agenda en heeft in de afgelopen jaren een (extra) impuls gekregen door het advies van de Kinderombudsman om meer in te zetten op hulp die direct ten goede komt aan de sociale, geestelijke en lichamelijke ontwikkeling van kinderen die opgroeien in armoede. Hierbij is ook het begrip Kindpakket geïntroduceerd. Daarmee wordt een bundeling van voorzieningen in natura bedoeld die rechtstreeks ten goede komt aan kinderen in armoede². Om initiatieven als het Kindpakket kracht bij te zetten, zijn vanuit het kabinet in de afgelopen jaren extra structurele middelen (vanaf 2015 jaarlijks 100 miljoen euro) beschikbaar gesteld voor armoede- en schuldenbeleid. Bovendien is recent met Prinsjesdag bekendgemaakt dat vanaf 1 januari 2017 jaarlijks 100 miljoen euro extra beschikbaar wordt gesteld voor kinderen in armoede. Dit laatste bijvoorbeeld in de vorm van een Kindpakket. Daarmee wordt een bundeling van voorzieningen in natura bedoeld die direct ten goede komt aan kinderen in armoede.

Sterke groei van gemeenten met een Kindpakket

In de praktijk komt een Kindpakket binnen een gemeente of een samenwerkingsverband van gemeenten tot stand. Uit onderzoek van Bureau Bartels bleek dat in 2014 12% van de gemeenten beschikte over een Kindpakket. Op verzoek van de Tweede Kamer aan de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zijn de ontwikkelingen rondom het Kindpakket in het voorliggende onderzoek opnieuw in kaart gebracht. Hieruit volgt dat het aantal gemeenten met een Kindpakket sterk is gegroeid, namelijk van 12% van de gemeenten in 2014 naar 44% van de gemeenten in 2016. Dit betreft bijna een verviervoudiging in twee jaar tijd die laat zien dat steeds meer gemeenten de beschikking over een Kindpakket (of een equivalent daarvan) als een waardevol middel ervaren om kinderen in armoede te bereiken. In de nabije toekomst (2016 en 2017) zal dit aandeel naar verwachting bovendien nog licht groeien naar circa de helft van alle Nederlandse gemeenten. Voor de overige helft van de gemeenten geen Kindpakket voorziet. Deze gemeenten kiezen vaak bewust voor een andersoortige regeling (of regelingen) om kinderen in armoede te ondersteunen.

Kindpakketten in Nederland: 'eenheid in verscheidenheid'

Onder de ruim 150 Nederlandse gemeenten met een Kindpakket is sprake van eenheid in verscheidenheid. Eenheid in die zin dat, ondanks de 'couleur locale' die vrijwel elke

¹ CBS, *Meer dan 400.000 kinderen in armoede*, 9 mei 2016.

² De Kinderombudsman, *Kinderen in Armoede in Nederland*, juni 2013.

gemeente hanteert in haar opzet, communicatie en uitvoering van het Kindpakket, de integraliteit van het Kindpakket toeneemt. Dit betekent dat een ontwikkeling zichtbaar is waarbij gemeenten meer voorzieningen in het Kindpakket opnemen. Daarbij worden bijna altijd voorzieningen voor maatschappelijke participatie (bijvoorbeeld voor sport en cultuur) en school (leermiddelen en soms een tegemoetkoming in de schoolkosten) geboden. Ook gaan meer gemeenten over tot het verstrekken van voorzieningen voor vervoer (waaronder fietsregelingen en gratis openbaar vervoer) en is het aantal gemeenten dat via het Kindpakket basisvoorzieningen voor levensonderhoud biedt, ten opzichte van vorig jaar bijna verdubbeld. In het laatste geval gaat het dan vooral vaak om het verstrekken van schoenen of zomer- en winterkleding, terwijl het bieden van voedsel(voorzieningen) wisselt en sterk is gebonden aan de (lokale) politieke signatuur. Overige voorzieningen die vaker in het Kindpakket worden meegenomen, betreffen daarnaast bijvoorbeeld een verjaardagspakket, educatieve tijdschriften en ID-kaarten.

Meer samenwerking met maatschappelijke partners

Van eenheid is ook sprake in de mate waarin gemeenten (steeds meer) samenwerken met lokale partners (zoals de lokale middenstand, vrijwilligersorganisaties en kerken) en landelijke maatschappelijke partners als Stichting Leergeld, het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds. Het aandeel gemeenten dat samenwerkt met maatschappelijke partners is namelijk gestegen tot (ruim) 90 procent. Hierdoor is het afgelopen jaar bij veel gemeenten een verbreding en inhoudelijke verrijking van de voorzieningen binnen het Kindpakket ontstaan. Hierdoor neemt het integrale karakter van de Kindpakketten in veel gemeenten toe. Daarbij is, met andere woorden, zichtbaar dat gemeenten op steeds meer domeinen van het kind (sport, cultuur, school, et cetera) voorzieningen in het Kindpakket opnemen.

Via de samenwerking met maatschappelijke partners trachten veel gemeenten daarbij om de doelgroep (kinderen in armoede) vollediger in beeld te krijgen en de uitvoering van het Kindpakket zo dicht mogelijk bij hen in de buurt te organiseren. Hiervoor vinden in meer gemeenten bijvoorbeeld 'keukentafelgesprekken' plaats en worden diverse (communicatie)kanalen ingezet om de doelgroep te bereiken. Voor wat dit laatste betreft is ook de inzet van sociale media in opkomst om beter bij de belevingswereld van kinderen aan te sluiten. Inmiddels wordt hiervan bij bijna 1 op de 3 Kindpakketten gebruikgemaakt. Daarnaast zijn onder regie van de gemeenten afspraken gemaakt met onder meer maatschappelijke partners, scholen, sportclubs, verenigingen en de lokale middenstand om voorzieningen uit het Kindpakket zoveel mogelijk 'in natura' te kunnen verstrekken. Op deze manier wordt ervoor zorg gedragen dat de voorzieningen uit het pakket daadwerkelijk bij de kinderen terechtkomen.

Meer kinderen in beeld voor Kindpakket

Door de toenemende samenwerking met maatschappelijke partners en de inzet van meer communicatie(middelen), ervaren gemeenten dat de signalering van kinderen in armoede steeds beter verloopt. Daarbij komen recent ook vaker kinderen in beeld van ouders met (grote) schulden en vluchtelingenkinderen. Zij kunnen eveneens in veel gemeenten van de benodigde voorzieningen uit een Kindpakket gebruikmaken. Daarbij is de gehanteerde inkomensgrens voor het verstrekken van de aanvullende inkomensondersteuning bij

tweederde van de gemeenten verruimd naar boven de 110% en zijn bij enkele gemeenten uitsluitend nog de individuele omstandigheden van de kinderen leidend voor de verstrekkingen uit het Kindpakket. De (ouders van) kinderen die in armoede opgroeien kunnen meestal op verschillende wijzen voorzieningen uit het Kindpakket aanvragen. Naast het loket van de gemeente, verloopt deze aanvraag ook steeds vaker via de maatschappelijke partners. Het aandeel gemeenten dat deze mogelijkheid biedt, is namelijk toegenomen van een kleine 50 procent in 2015 naar bijna 60 procent in 2016. Ook zijn de maatschappelijke partners – in het verlengde hiervan – vaak betrokken bij de verstrekking van de voorzieningen uit het Kindpakket (namelijk bij ruim 80 procent van de gemeenten). Daarbij bestaat onder veel gemeenten de indruk dat deze samenwerking met maatschappelijke partners van grote toegevoegde waarde is. Vooral de persoonlijke aanpak waarmee maatschappelijke partners achter de voordeur weten te komen van (gezinnen van) kinderen in armoede wordt door veel gemeenten positief gewaardeerd. Hiermee wordt het bereik vergroot en komen, met andere woorden, meer kinderen in beeld voor het Kindpakket.

Gebruik van het Kindpakket: ‘graadmeter van succes’

De belangrijkste graadmeter voor het succes van een Kindpakket is echter gelegen in het feitelijk gebruik daarvan door de doelgroep (kinderen in armoede). Vandaar dat voor het eerst aan alle gemeenten met een Kindpakket is gevraagd om een schatting te geven van het gebruik daarvan. Hieruit is allereerst naar voren gekomen dat bij iets minder dan de helft van de gemeenten het gebruik niet bekend is omdat zij bijvoorbeeld pas recent met het Kindpakket zijn gestart. Waar iets meer dan helft van de gemeenten wel een schatting kon maken, blijkt dat op jaarbasis gemiddeld bijna 65 procent van de kinderen die in beeld zijn voor het Kindpakket van één of meerdere voorzieningen gebruikmaakt. Hierbij is wel sprake van een grote ‘bandbreedte’. In die zin dat bij ongeveer tweevijfde van de gemeenten het aantal gebruikers van het Kindpakket boven de 75 procent ligt. Terwijl dit percentage bij een vrijwel even groot aandeel gemeenten tussen de 50 en 75 procent uitkomt en bij een zesde van de gemeenten tussen 25 en 50 procent beweegt.

Zeker in het laatste geval vormt het vergroten van het gebruik van het Kindpakket een belangrijk aandachtspunt voor de toekomst. Daarbij gaat het vaak om gemeenten die pas recent zijn gestart met de uitvoering van een Kindpakket en/of waarbij de communicatie over dit pakket nog ‘in de steigers staat’. Indien dit laatste het geval is, zijn de beschikbare voorzieningen vanuit deze gemeenten nog niet altijd even ‘zichtbaar’ voor de doelgroep (waardoor het gebruik achterblijft). Tot slot blijft het gebruik van het Kindpakket bij enkele gemeenten achter omdat de (ouders van) kinderen in armoede voorzieningen uitsluitend digitaal kunnen aanvragen. In de praktijk werpt deze digitale aanvraagprocedure binnen sommige gemeenten voor de doelgroep een behoorlijke drempel op. Het bieden van meer assistentie op dit vlak vanuit bijvoorbeeld de (betrokken) maatschappelijke partners in het veld en de sociale wijk- en gebiedsteams kan hier mogelijk soelaas bieden.

Kinderen meer betrekken

Een ander aandachtspunt vormt tot slot de betrokkenheid van kinderen in armoede bij het Kindpakket. Hoewel sprake is van een stijging in vergelijking tot de uitkomsten van het

onderzoek naar Kindpakket in 2015, worden kinderen bij slechts een minderheid van de gemeenten (te weten 18%) in de gelegenheid gesteld om actief mee te denken over de opzet, de vormgeving en invulling van het Kindpakket. Dit terwijl deze kinderen, zo leert de ervaring van enkele gemeenten, vaak heel concreet hun wensen voor het Kindpakket naar voren kunnen brengen. Daarbij is het tot op heden vooral de kunst gebleken om kinderen op een aantrekkelijke en informele wijze te betrekken. Enkele voorbeelden uit de praktijk, zoals een 'pizza-overleg' over armoedebeleid met kinderen (in de gemeente Vught) en de inzet van een kinderburgemeester en Jeugdraad (in de gemeente Capelle aan den IJssel) bieden hier goede aanknopingspunten toe.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In Nederland groeit een aanzienlijk deel van de kinderen op in armoede. Volgens recente uitkomsten van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) groeien 421.000 kinderen op in een gezin met een laag inkomen. Dit komt neer op 12 procent van de kinderen in Nederland in de leeftijd van 0 tot en met 17 jaar³. **Armoede onder kinderen** kan grote gevolgen hebben. Deze kinderen lopen namelijk een grote kans om verstoken te blijven van (basis)voorzieningen voor bijvoorbeeld school, sport en cultuur die belangrijk zijn voor hun ontwikkeling. Ook heeft het langdurig voortduren van een armoedesituatie een negatieve impact op de kansen voor een volwaardige participatie aan de samenleving.

Het vraagstuk van armoede onder kinderen heeft in de achterliggende jaren de nodige aandacht gekregen. Het kwam vooral hoog op de politieke agenda te staan als gevolg van het rapport 'Kinderen in armoede in Nederland' dat in 2013 is gepubliceerd door de Kinderombudsman. Hierin heeft de Kinderombudsman het advies gegeven om vanuit gemeenten meer in te zetten op hulp die rechtstreeks ten goede komt aan de sociale, geestelijke en lichamelijke ontwikkeling van kinderen die opgroeien in armoede. In dit verband is ook het begrip **Kindpakket** geïntroduceerd. Daarmee wordt een bundeling van voorzieningen in natura bedoeld die direct ten goede komt aan kinderen in armoede⁴. In een reactie op het rapport van de Kinderombudsman heeft de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) gemeenten gevraagd om bij de intensivering van het armoede- en schuldenbeleid ook specifiek aandacht te besteden aan armoedebestrijding onder kinderen. Gemeenten kunnen dit bijvoorbeeld doen in de vorm van een Kindpakket of door een bundeling van kindvoorzieningen in natura met een soortgelijke strekking aan te bieden⁵.

Voor de (gedeeltelijke) bekostiging hiervan hebben gemeenten ook gebruik kunnen maken van de **extra structurele middelen** die het kabinet in de afgelopen jaren aan gemeenten beschikbaar heeft gesteld voor de bestrijding en preventie van armoede en schulden. Hierbij gaat het vanaf 2015 jaarlijks om een bedrag van 100 miljoen euro. Daarvan gaat 90 miljoen euro naar gemeenten. Bovendien is recent met Prinsjesdag bekendgemaakt dat vanaf 1 januari 2017 jaarlijks 100 miljoen euro extra beschikbaar wordt gesteld voor kinderen in armoede⁶. Deze additionele middelen kunnen door gemeenten en maatschappelijke organisaties worden aangewend om armoedebestrijding onder kinderen (nog sterker) tegen te gaan. Daarbij kwam uit onze vorige onderzoeken al naar voren dat gemeenten de armoedebestrijding onder kinderen steeds vaker oppakken in de vorm van een Kindpakket. Vrij kort na de introductie van het begrip Kindpakket door

³ CBS, *Meer dan 400.000 kinderen in armoede*, mei 2016.

⁴ De Kinderombudsman, *Kinderen in Armoede in Nederland*, juni 2013.

⁵ In deze rapportage spreken we verder gemakshalve over een Kindpakket. Hiermee kan ook een bundeling van kindvoorzieningen in natura met een soortgelijke strekking worden bedoeld.

⁶ Van deze 100 miljoen euro zal 85 miljoen euro structureel beschikbaar worden gesteld aan gemeenten via een zogenoemde 'decentralisatieuitkering', verdeeld naar rato van het aantal kinderen in de gemeente dat opgroeit in een gezin met een laag inkomen. Daarnaast zal jaarlijks 14 miljoen euro. Ook stelt het kabinet voor Caribisch Nederland structureel 1 miljoen euro beschikbaar. Zie voor meer informatie: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/09/20/kamerbrief-kansen-voor-alle-kinderen>.

de Kinderombudsman, bleek in 2014 al 12% van de gemeenten hierover te beschikken⁷. Een jaar later leverde een onderzoek van Bureau Bartels naar de ervaringen van gemeenten met een Kindpakket indicaties op dat steeds meer gemeenten het Kindpakket omarmen⁸.

In het algemeen overleg over armoede- en schuldenbeleid op 6 juli jongstleden heeft de staatssecretaris van SZW dan ook de toezegging aan de Tweede Kamer gedaan om de stand van zaken rondom het Kindpakket opnieuw in kaart te brengen. Hiertoe is door Bureau Bartels uit Amersfoort in de periode van augustus 2016 tot en met oktober 2016 een inventariserend onderzoek uitgevoerd onder ruim 350 gemeenten. Hierin is aandacht besteed aan de aanwezigheid van een Kindpakket bij gemeenten en – voor zover dit het geval bleek te zijn – de belangrijkste kenmerken daarvan. In de voorliggende rapportage doen we van deze uitkomsten verslag. Hierbij merken we overigens op dat de meeste interviews met gemeenten voor Prinsjesdag hebben plaatsgevonden. Over de genoemde financiële middelen die vanaf 1 januari 2017 jaarlijks extra beschikbaar worden gesteld voor kinderen in armoede zijn dan ook geen vragen opgenomen in het onderzoek.

1.2 Doel en uitgangspunten

Voor het onderzoek naar Kindpakketten is de volgende doelstelling geformuleerd:

In hoeverre is onder gemeenten sprake van de aanwezigheid van een Kindpakket of een bundeling van kindvoorzieningen in natura met een soortgelijke strekking, wat is de inhoud en het integrale karakter van deze pakketten, het gebruik van de doelgroep en hoe werken verschillende partijen (zoals de maatschappelijke partners) daarbij samen.

Uit de bovenstaande doelstelling volgt dat in het onderzoek aan verschillende thema's aandacht is geschonken. In de eerste plaats aan de vraag in hoeverre bij Nederlandse gemeenten sprake is van een Kindpakket (of een soortgelijke bundeling). Hieronder verstaan we dan een bundeling van voorzieningen in natura die direct ten goede komt aan kinderen in armoede. Hiervoor heeft een raadpleging onder ruim 350 gemeenten plaatsgevonden om deze stand van zaken in kaart te brengen (zie verderop). Daarbij kan worden opgemerkt dat we enkel spreken over een Kindpakket wanneer sprake is van een regie over - en onderlinge samenhang tussen - de verschillende kindvoorzieningen. Ook dient de gemeente (of gemeenten in het geval van een samenwerkingsverband) altijd actief betrokken te zijn bij de totstandkoming en (coördinatie op) de uitvoering van het Kindpakket (zelfs wanneer de aanvraag en verstrekking van de kindvoorzieningen uit het pakket bij maatschappelijke partners wordt belegd). Dit betekent met andere woorden dat de gemeente altijd de eindverantwoordelijkheid draagt voor (het succes van) het Kindpakket.

In de tweede plaats is bij gemeenten met een Kindpakket ingezoomd op de vraag waaruit deze pakketten in de praktijk bestaan. Hierbij is expliciet aandacht besteed aan het integrale karakter hiervan. Daarmee is, met andere woorden, zichtbaar gemaakt in hoeverre gemeenten op steeds meer domeinen van het kind (sport, cultuur, school, et

⁷ Bureau Bartels, *Gemeentelijk Armoede- en Schuldenbeleid*, september 2014.

⁸ Bureau Bartels, *Onderzoek naar Kindpakketten*, november 2015.

cetera) voorzieningen in het Kindpakket opnemen. In het verlengde daarvan is ook aandacht besteed aan de vraag hoe gemeenten in de praktijk vorm en inhoud geven aan het Kindpakket – zowel bij de totstandkoming van het pakket als bij de aanvraag, de verstrekking en het gebruik daarvan door de doelgroep. Tot slot is bekeken in hoeverre en op welke wijze gemeenten daarbij samenwerken met verschillende typen partijen om (idealiter) de doelmatigheid van het Kindpakket te vergroten.

1.3 Onderzoeksaanpak

Het onderzoek naar Kindpakketten kende twee onderzoeksfasen, namelijk een brede raadpleging onder ruim 350 gemeenten (om een betrouwbaar en actueel beeld te geven van het aandeel Nederlandse gemeenten met een Kindpakket) en een verdiepende fase waarin onder gemeenten met een Kindpakket interviews zijn afgenomen over de opzet en de inhoud daarvan. In beide fasen zijn verschillende stappen gezet die we hieronder kort toelichten.

Brede raadpleging van ruim 350 gemeenten

Voor de brede raadpleging bestond de eerste deelstap uit het aanschrijven van alle (samenwerkingsverbanden van) gemeenten in Nederland. Zij ontvingen een uitnodigingsbrief van het ministerie en zijn daarna telefonisch door medewerkers van Bureau Bartels benaderd. Tijdens dit eerste persoonlijke contact met de desbetreffende gemeente of een samenwerkingsverband van gemeenten is via een kort interview in beeld gebracht of sprake is van een Kindpakket dan wel van een bundeling van kindvoorzieningen in natura met een soortgelijke strekking. Indien hiervan nog geen sprake bleek te zijn, is tevens nagegaan of een dergelijk pakket eventueel wel voor de nabije toekomst (2016 of 2017) werd verwacht. De uitkomsten van deze inventarisatie onder ruim 350 gemeenten zijn vervolgens opgetekend en gebruikt om een landelijk beeld te kunnen geven van zowel het aantal gemeenten met een Kindpakket als de geografische spreiding daarvan over de provincies. Deze uitkomsten staan verderop in hoofdstuk 2 nader uitgewerkt.

Verdiepende interviews onder gemeenten met een Kindpakket

Op basis van deze landelijke inventarisatie is met de (samenwerkingsverbanden van) gemeenten die over een Kindpakket (of een soortgelijke bundeling) beschikken een telefonische vervolgspraak gemaakt. Hierbij is meestal de beleidsmedewerker van de gemeente en/of de intergemeentelijke sociale dienst (ISD) op een voor hem of haar passend moment gesproken om een verdiepend inzicht te krijgen in de opzet en inhoud van het Kindpakket. Daarnaast zijn een enkele keer eveneens de maatschappelijke organisaties aanvullend geraadpleegd om het beeld over het Kindpakket compleet te krijgen. Deze 'warme aanpak' heeft ertoe geleid dat naast 353 korte telefonische interviews onder gemeenten, in totaal 136 van de 155 geïdentificeerde gemeenten met een Kindpakket (ook) verdiepend zijn geraadpleegd. De uitkomsten daarvan hebben we in hoofdstuk 3 tot en met hoofdstuk 7 van deze rapportage opgetekend.

1.4 Respons

Hiervoor kwam al naar voren dat in beide onderzoeksfasen sprake is geweest van een zeer bereidwillige medewerking vanuit de (samenwerkingsverbanden van) gemeenten. Ter verantwoording geven we in schema 1.1 op de volgende bladzijde de respons weer van de eerste fase van het onderzoek. Dit betreft de fase waarin alle (390) Nederlandse gemeenten zijn benaderd om de aanwezigheid van een Kindpakket of een soortgelijke bundeling in kaart te kunnen brengen. In dit schema wordt de bereidwillige deelname van de gemeenten bevestigd. Zichtbaar is namelijk dat alle gemeenten die we ‘aan de lijn’ kregen hun medewerking aan het onderzoek hebben verleend.

Daarmee is tevens het – vooraf met het ministerie van SZW afgesproken – streven behaald om de uitkomsten te baseren op de gegevens van 80 tot 90 procent van alle 390 gemeenten in ons land. Dit correspondeert namelijk met 310 tot 350 gemeenten. In het voorliggende onderzoek zijn 353 gemeenten meegenomen. Dit betreft 91 procent van alle Nederlandse gemeenten. Dit aandeel is (ruim) voldoende om van representatieve uitkomsten te kunnen spreken.

Schema 1.1 Respons (samenwerkingsverbanden) van gemeenten

Aspect	Aantal
Bruto steekproef	390
▪ Na herhaalde pogingen niet bereikt	6
▪ Niet meer benaderd wegens bereiken streefaantal	31
Netto steekproef	353
▪ Non-respons	0
Respons (absoluut)	353
Respons (relatief)	100%

Voor de tweede fase van het onderzoek is het gelukt om binnen de onderzoekstijd in totaal 136 van de 155 geïdentificeerde gemeenten (88 procent) met een Kindpakket verdiepend te raadplegen. Om kleuring te geven aan de uitkomsten van deze verdiepende interviews zullen we – waar zinvol en relevant – in het verdiepende deel van deze rapportage (te weten hoofdstuk 3 tot en met 7) ook een nader onderscheid maken naar de volgende typen gemeenten:

- G36-gemeenten (grotere gemeenten) ('G36');
- Overige gemeenten ('Overig');
- Samenwerkingsverbanden van gemeenten ('Verband').

Hierbij merken we op dat het aantal waarnemingen (de 'N') onder deze subgroepen van 136 gemeenten is gebaseerd op 98 interviews. Over het Kindpakket zijn namelijk 23 functionarissen van G36-gemeenten, 56 functionarissen van overige gemeenten en 19 vertegenwoordigers van samenwerkingsverbanden van gemeenten geraadpleegd. In het laatste geval werken binnen deze 19 samenwerkingsverbanden echter 57 gemeenten samen. Vandaar dat we vanaf hoofdstuk 3 in deze rapportage met de uitkomsten van de 98 respondenten in totaal 136 gemeenten met een Kindpakket 'afdekken'.

2. Aantal gemeenten met een Kindpakket

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staan de uitkomsten van de eerste fase van het onderzoek centraal. Dit betreft de brede raadpleging onder ruim 350 gemeenten om een betrouwbaar en actueel beeld te krijgen van het aantal gemeenten met een Kindpakket. In paragraaf 2.2 staan de uitkomsten hiervan weergegeven. Vervolgens zullen we in paragraaf 2.3 ook stilstaan bij de geografische spreiding van gemeenten met een Kindpakket over de twaalf provincies in ons land.

2.2 Aantal gemeenten met een Kindpakket

Nederland telt per 1 januari 2016 in totaal 390 gemeenten. In dit onderzoek is bij 353 van deze gemeenten (ruim 90 procent) in kaart gebracht of sprake is van een Kindpakket of een soortgelijke bundeling van kindvoorzieningen in natura die direct ten goede komt aan kinderen in armoede (hierna gemakshalve Kindpakket genaamd)⁹. In het onderstaande schema staan de uitkomsten hiervan weergegeven.

Schema 2.1 Aantal gemeenten met (op termijn) een Kindpakket

Organisatie van kindvoorzieningen	Aantal gemeenten (absoluut)	Aandeel gemeenten (relatief)
Aantal gemeenten met een Kindpakket of een bundeling van kindvoorzieningen in natura met een soortgelijke strekking ¹⁰	155	44%
Aantal gemeenten zonder een Kindpakket of een soortgelijke bundeling, maar op korte termijn (2016 of 2017) wel verwacht	27	8%
Aantal gemeenten zonder een Kindpakket of een bundeling van kindvoorzieningen in natura en ook niet verwacht	171	48%
Totaal	353	100%

Bron: Interviews met gemeenten door Bureau Bartels, peildatum 15 oktober 2016.

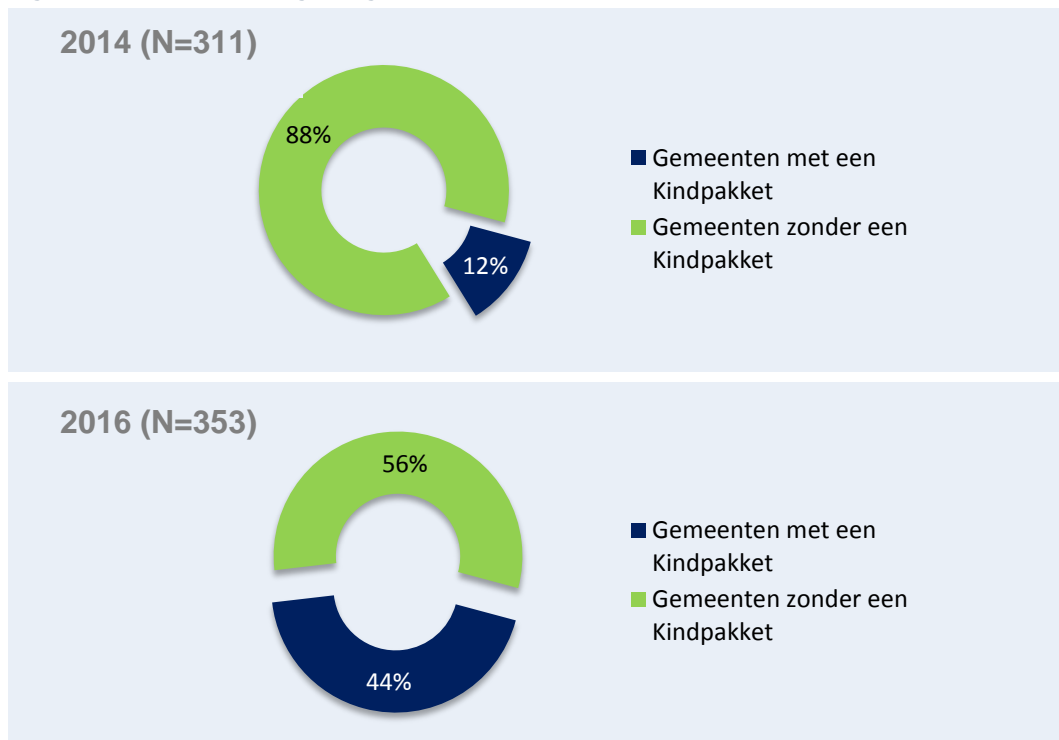
Hieruit volgt allereerst dat op de peildatum van het onderzoek (15 oktober 2016) bij 44 procent van de onderzochte gemeenten een Kindpakket aanwezig is. In totaal gaat het hierbij om 155 gemeenten die de kindvoorzieningen vanuit een gebundeld pakket in natura aan kinderen in armoede verstrekken. Dit laatste al dan niet in samenwerking met maatschappelijke partners en/of vanuit een regionaal samenwerkingsverband van gemeenten. Daarmee is het **aantal gemeenten met een Kindpakket sterk gegroeid** in de afgelopen jaren, namelijk van 12 procent in 2014 naar 44 procent in 2016. Dit betreft bijna een verviervoudiging in twee jaar tijd die laat zien dat steeds meer gemeenten de

⁹ Deze 353 gemeenten vertegenwoordigen ook ruim 90 procent van de Nederlandse bevolking. Op 1 januari 2016 telden deze gemeenten volgens het CBS namelijk 15.356.225 inwoners. Op dat moment kwam de totale bevolking van Nederland uit op 16.979.120 inwoners.

¹⁰ Van deze 155 gemeenten hanteren 45 gemeenten in zowel hun interne als externe communicatie ook de term Kindpakket. Bij de overige 110 gemeenten wordt voor de soortgelijke bundeling van kindvoorzieningen in natura een andere benaming gehanteerd.

beschikking over een Kindpakket als een waardevol middel ervaren om kinderen in armoede te bereiken. In de onderstaande figuur is deze groei nader in beeld gebracht.

Figuur 2.1 Ontwikkeling van gemeenten met een Kindpakket tussen 2014 en 2016

Bron: Interviews met gemeenten door Bureau Bartels, peildata 10 september 2014 en 15 oktober 2016.

Indien we nogmaals kijken naar schema 2.1 op de vorige bladzijde, dan kan met enige voorzichtigheid worden vastgesteld dat de **grootste groei van gemeenten met een Kindpakket heeft plaatsgevonden**. Voor de nabije toekomst verwacht namelijk een klein percentage van de gemeenten (om precies te zijn 8 procent) dat zij op termijn ook een Kindpakket gaan hanteren. Dit zou betekenen dat op vrij korte termijn ongeveer de helft van de Nederlandse gemeenten over een Kindpakket beschikt.

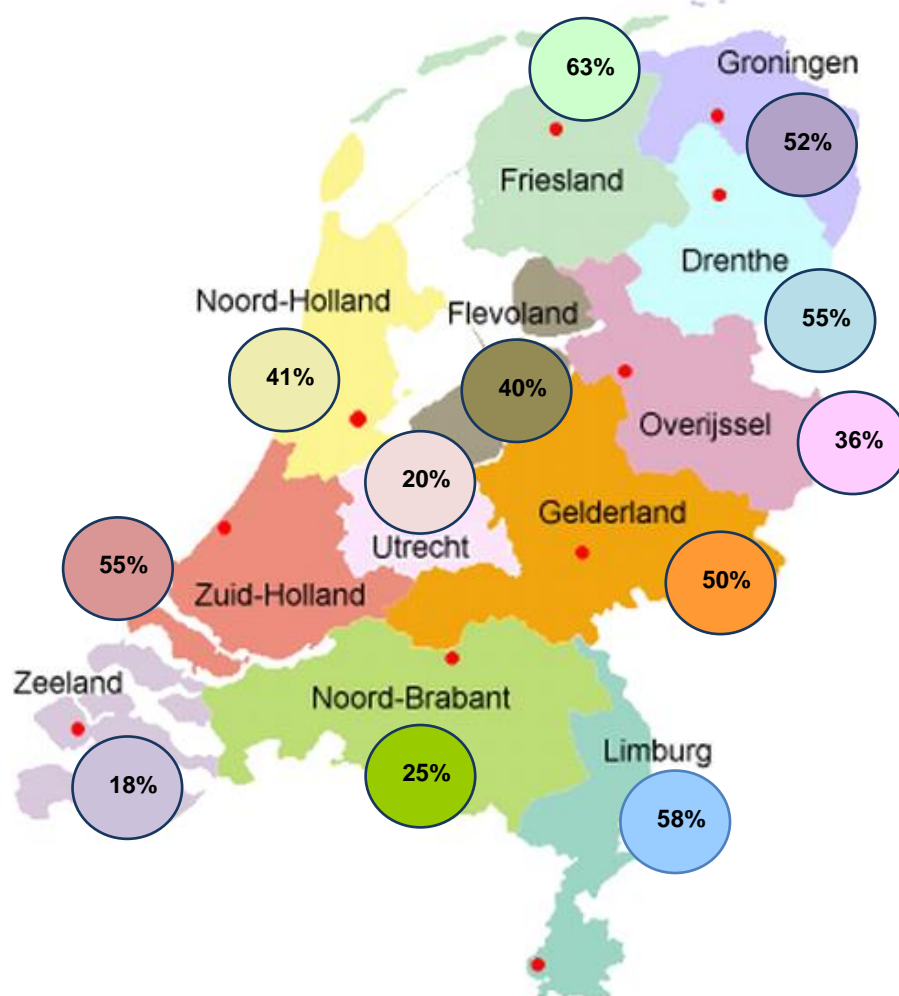
Daar staat tegenover dat – zie wederom schema 2.1 – dit bij de overige helft van de gemeenten waarschijnlijk niet het geval zal zijn. Bij deze gemeenten wordt voor de toekomst geen Kindpakket voorzien. Vaak hebben deze gemeenten namelijk bewust gekozen voor een andersoortige regeling (of regelingen) om kinderen in armoede te ondersteunen. In de meeste gevallen gaat het dan om regelingen op declaratiebasis waarbij gemeenten in overleg met de (ouders van) kinderen ‘naar wens en op maat’ de benodigde voorzieningen verstrekken. In het onderstaande kader is deze beleidskeuze die circa de helft van de Nederlandse gemeenten maakt ook nader geïllustreerd aan de hand van een citaat.

“Binnen ons samenwerkingsverband van gemeenten bieden we bewust geen Kindpakket aan. Wel verstrekken we aan gezinnen met een laag inkomen een kindtoeslag voor de maatschappelijke participatie van kinderen. Deze toeslag is vrij besteedbaar. Dit vanuit de overtuiging dat ouders van kinderen zelf verantwoordelijk zijn voor een goede besteding van middelen en hierin een keuzevrijheid moeten hebben.” Een samenwerkingsverband van gemeenten uit de provincie Zuid-Holland.

2.3 Landelijke spreiding van het Kindpakket

Voor de 155 gemeenten met een Kindpakket hebben we ook de geografische spreiding over de twaalf provincies in Nederland in kaart gebracht. In de onderstaande figuur en het bijbehorende schema is dit weergegeven. Hierbij merken we op dat we voor de berekende 'aandelen' per provincie, de 155 gemeenten met een Kindpakket hebben afgezet tegen de 353 gemeenten die in dit onderzoek zijn meegenomen. Dit betekent met andere woorden dat de 37 Nederlandse gemeenten die geen onderdeel uitmaakten van dit onderzoek, in deze berekening buiten beschouwing zijn gelaten.

Figuur 2.2 Aandeel gemeenten per provincie met een Kindpakket (N=353)

Schema 2.2 Gemeenten per provincie met een Kindpakket (N=353)

Provincie	Aantal gemeenten	Aandeel gemeenten	Provincie	Aantal gemeenten	Aandeel gemeenten
Drenthe	6	55%	N-Brabant	14	25%
Flevoland	2	40%	N-Holland	17	41%
Friesland	15	63%	Overijssel	9	36%
Gelderland	24	50%	Utrecht	4	20%
Groningen	12	52%	Zeeland	2	18%
Limburg	18	58%	Zuid-Holland	32	55%

Bron: Interviews met gemeenten door Bureau Bartels, peildatum 15 oktober 2016. Indeling van gemeenten naar provincie gebaseerd op de CBS-gegevens van 1 januari 2016.

In de weergave op de voorgaande bladzijde is zichtbaar dat in alle provincies meerdere gemeenten met een Kindpakket werken om kinderen in armoede te ondersteunen. In de meeste provincies geldt dit voor ongeveer 40 tot 60 procent van de gemeenten. Daarbij ligt vooral in Friesland (63 procent van de gemeenten), Limburg (58 procent) als ook in de provincies Drenthe en Zuid-Holland (beide 55 procent) het aandeel gemeenten met een Kindpakket ruim boven het landelijk gemiddelde. Terwijl dit aandeel in Noord-Brabant (25 procent), Utrecht (20 procent) en Zeeland (18 procent) aanzienlijk lager uitkomt.

Uit een verdiepende analyse blijkt dat één van de verklaringen hiervoor is gelegen in het feit dat zich binnen de provincies Noord-Brabant en Utrecht in vergelijking tot de andere provincies een relatief groot verschil voordoet tussen de G36-gemeenten en de overige (samenwerkingsverbanden van) gemeenten. Bij alle grote en middelgrote stedelijke gemeenten in deze beide provincies is namelijk sprake van een Kindpakket, terwijl dit bij de gemeenten in het buitengebied van Noord-Brabant en Utrecht vaak niet het geval is. Wel verwachten enkele gemeenten binnen deze provincies op termijn een Kindpakket te gaan hanteren. Wanneer deze verwachting uitkomt, zal het aandeel gemeenten met een Kindpakket in Noord-Brabant en Utrecht dan respectievelijk stijgen naar maximaal 29 en 25 procent.

In de provincie Zeeland komen tot slot geen G36-gemeenten voor. Met een aandeel van 18 procent scoort deze provincie nu het laagst voor wat betreft het aantal gemeenten met een Kindpakket. Tegelijk is uit de raadpleging van de Zeeuwse gemeenten naar voren gekomen dat binnen deze provincie wel de grootste groei mag worden verwacht. In totaal vier gemeenten zijn daar namelijk van plan om op korte termijn een Kindpakket in te voeren. Hiermee zou het aandeel Zeeuwse gemeenten met een Kindpakket uitkomen op maximaal 55 procent (ongeveer gelijk aan het maximale percentage van 52 procent dat landelijk wordt verwacht voor het aantal gemeenten met een Kindpakket).

3. Kenmerken van het Kindpakket

3.1 Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk is naar voren gekomen dat bij 155 gemeenten sprake is van een Kindpakket. Binnen deze geïdentificeerde groep hebben we voor 136 gemeenten de belangrijkste kenmerken van het Kindpakket via een verdiepend telefonisch interview nader in beeld gebracht. In de navolgende hoofdstukken van deze rapportage staan deze uitkomsten centraal.

Hierbij starten we in het voorliggende hoofdstuk eerst met de typen voorzieningen die de gemeenten in het Kindpakket onderbrengen (paragraaf 3.2) en de doelgroepen die hiervoor in aanmerking komen (paragraaf 3.3). Daarbij roepen we hier voor de zekerheid in herinnering dat de waarnemingen onder de 136 gemeenten met een Kindpakket in de rest van deze rapportage feitelijk zijn gebaseerd op 98 interviews. Over het Kindpakket zijn namelijk 23 functionarissen van G36-gemeenten, 56 functionarissen van overige gemeenten en 19 vertegenwoordigers van samenwerkingsverbanden van gemeenten geraadpleegd. In het laatste geval werken binnen deze 19 samenwerkingsverbanden echter 57 gemeenten samen. Vandaar dat we vanaf hier met de uitkomsten van de 98 respondenten in totaal 136 gemeenten met een Kindpakket 'afdekken'.

3.2 Typen voorzieningen in het Kindpakket

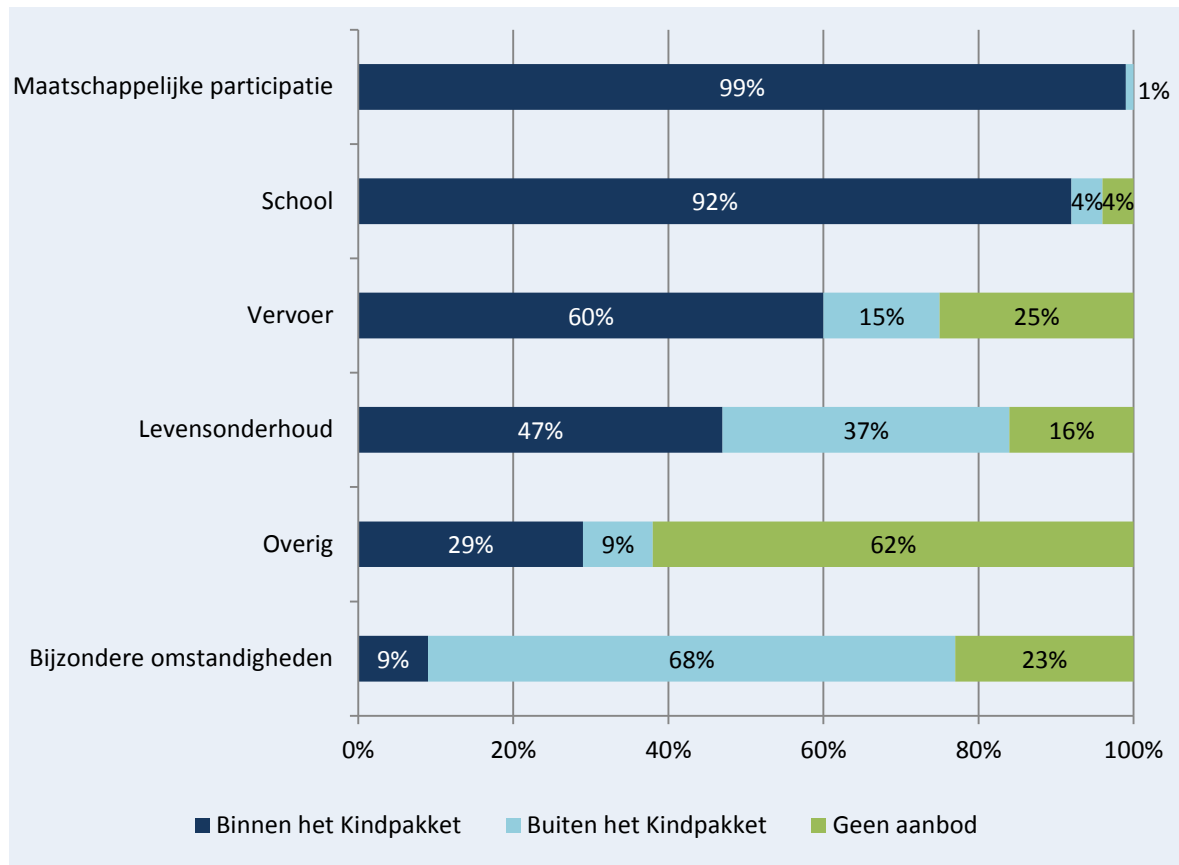
Vanuit een Kindpakket kunnen gemeenten uiteenlopende voorzieningen aanbieden om kinderen in armoede te ondersteunen. In lijn met ons vorige onderzoek dat we in 2015 hebben uitgevoerd naar Kindpakketten¹¹, zijn de gesprekken met de gemeenten benut om inzicht te krijgen in de typen voorzieningen die vanuit het Kindpakket worden ingezet voor armoedebestrijding onder kinderen. Deze voorzieningen zijn in te delen in een zestal typen, te weten:

- Voorzieningen voor maatschappelijke participatie.
- Voorzieningen voor school.
- Voorzieningen voor vervoer.
- Basisvoorzieningen in levensonderhoud.
- Overige voorzieningen (bijvoorbeeld een verjaardagspakket of gratis ID-kaarten).
- Voorzieningen voor bijzondere omstandigheden.

Bij iedere gemeente zijn deze voorzieningen voorgelegd en is getoetst of men deze (vanuit het Kindpakket) aanbiedt. Voor de totale groep geraadpleegde gemeenten levert dit het beeld op zoals weergegeven in figuur 3.1 op de volgende bladzijde.

¹¹ Bureau Bartels, *Onderzoek naar Kindpakketten*, november 2015.

Figuur 3.1 Typen aangeboden voorzieningen binnen en buiten het Kindpakket (N=98)

Uit de bovenstaande weergave volgt dat onder de ruim 150 Nederlandse gemeenten met een Kindpakket sprake is van eenheid in verscheidenheid. Eenheid in die zin dat, ondanks de ‘couleur locale’ die elke gemeente hanteert in haar opzet, communicatie en uitvoering van het Kindpakket (zie ook de uitkomsten in de volgende hoofdstukken), bijna altijd voorzieningen voor maatschappelijke participatie (zoals sport en cultuur) en school (waaronder leermiddelen en soms een tegemoetkoming in de schoolkosten¹²) worden geboden. Bij vrijwel alle gemeenten met een kindpakket is dit het geval.

Tevens zijn meer gemeenten overgegaan tot het verstrekken van voorzieningen voor vervoer. In vergelijking tot de uitkomsten van het onderzoek van één jaar geleden is het aandeel gemeenten dat dit type voorziening in haar Kindpakket opneemt, namelijk gestegen van circa 50 naar 60 procent. Hierbij verstrekken deze gemeenten bijvoorbeeld (tweedehands) fietsen aan middelbare scholieren of bieden gratis openbaar vervoer aan voor jongeren van 16 en 17 jaar die naar het middelbaar beroepsonderwijs gaan¹³. Verder is in de bovenstaande weergave zichtbaar dat steeds meer gemeenten over zijn gegaan tot het verstrekken van basisvoorzieningen voor levensonderhoud. Het aandeel gemeenten dat deze voorziening biedt ligt nu op bijna 50 procent. Dit is een verdubbeling ten opzichte van vorig jaar. Daarbij kan wel worden aangetekend dat het vaak gaat om schoenen of zomer- en winterkleding, terwijl het verstrekken van bijvoorbeeld

¹² Een tegemoetkoming in de schoolkosten vindt altijd (vooraf of achteraf) op declaratiebasis plaats.

¹³ Per 1 januari 2017 zullen minderjarige mbo-leerlingen die een beroepsopleidende leerweg volgen echter recht krijgen op een ov-kaart voor studenten. Dit zal voor deze doelgroep naar alle waarschijnlijkheid een impact hebben op het aanbieden van deze (gratis) voorziening vanuit het Kindpakket.

voedsel(voorzieningen) door sommige gemeenten bewust buiten het pakket is gehouden. Deze laatste keuze is meestal ook sterk gebonden aan de (lokale) politieke signatuur van de gemeente. Ofwel aan de opvatting dat bepaalde voorzieningen voor levensonderhoud niet vanuit de gemeente verstrekt dienen te worden.

Indien we wederom kijken in figuur 3.1 op de vorige bladzijde dan kan worden toegelicht dat de overige voorzieningen die soms in het Kindpakket worden meegenomen, onder meer betrekking hebben op een verjaardagspakket, gratis ID-kaarten en (educatieve) tijdschriften. Langzaam, maar zeker bieden steeds meer gemeenten deze voorzieningen aan. Daarnaast kan ook dit jaar worden geconcludeerd dat bij de meeste gemeenten voorzieningen voor bijzondere omstandigheden aanwezig zijn. Deze voorzieningen maken meestal echter onderdeel uit van de bijzondere bijstand en worden niet tot het Kindpakket gerekend.

Uitbreiding van het Kindpakket

De voorgaande uitkomsten laten al zien dat de **integraliteit van het Kindpakket toeneemt**. Dit betekent dat een ontwikkeling valt waar te nemen waarbij gemeenten op steeds meer domeinen van het kind (sport, cultuur, school, et cetera) voorzieningen in het Kindpakket opnemen. Ook in schema 3.1 zien we deze tendens bevestigd. Hierin is namelijk zichtbaar dat (bij elkaar opgeteld) circa 80 procent van de gemeenten in 2016 vanuit hun Kindpakket minimaal drie of meer typen voorzieningen beschikbaar stelt aan kinderen in armoede. Ter vergelijking: in 2015 was dit bij ongeveer 60 procent van de gemeenten het geval.

Schema 3.1 Ontwikkeling van het aantal typen voorzieningen in Kindpakket, 2015-2016

Aantal typen voorzieningen in Kindpakket	2015 (N=72)	2016 (N=98)	Mutatie
Eén voorziening	18%	4%	-14%
Twee voorzieningen	21%	16%	-5%
Drie voorzieningen	32%	41%	+9%
Vier voorzieningen	22%	20%	-2%
Vijf voorzieningen	4%	14%	+10%
Zes voorzieningen	3%	4%	+1%
Totaal	100%	100%	n.v.t.

In de kantlijn van de interviews hebben diverse respondenten dan ook naar voren gebracht dat het Kindpakket bij hun gemeente in de afgelopen periode (aanzienlijk) is verbreed. Hierbij heeft deze verbreding niet alleen betrekking op het aantal typen voorzieningen dat in het Kindpakket is opgenomen (zie wederom schema 3.1), maar ook op de variëteit in het aanbod daarbinnen. Zoals we in het volgende hoofdstuk zullen zien, komt dit laatste ook voort uit het feit dat meer gemeenten zijn gaan samenwerken met maatschappelijke partners. Daarbij zijn deze partners vaak actief betrokken bij de totstandkoming van het Kindpakket waardoor bij veel gemeenten een verbreding en inhoudelijke verrijking van het Kindpakket heeft plaatsgevonden. Een goede illustratie hiervan vormt de fashioncheque voor kinderen die binnen het samenwerkingsverband van de Groningse gemeenten Bedum, De Marne, Eemsum en Winsum is ingezet voor

de aanschaf van kleding en schoenen. De fashioncheque kan door kinderen zelf bij de lokale middenstand worden verzilverd en dit doen zij massaal (alleen al omdat de cheque door haar naamgeving 'fashion' weinig stigmatiserend werkt).

Een ander goed voorbeeld waarbij de toenemende samenwerking van gemeenten met maatschappelijke partners leidt tot een rijker aanbod, betreft de gemeente Heeze-Leende en de gemeente Valkenswaard. Zij hebben vanuit hun samenwerking met Stichting Leergeld, het Jeugdsportfonds Brabant en het Jeugdcultuurfonds Brabant hun aanbod voor kinderen in armoede uitgebreid. Zo is het aanbod van de Valkenswaardse Kids en Junior Academie beschikbaar gekomen voor gezinnen met een laag inkomen. Tijdens ieder schoolblok biedt deze academie bijvoorbeeld (survival)activiteiten, dansactiviteiten, kookcursussen en schildercursussen aan waardoor de maatschappelijke participatie van kinderen in armoede toeneemt.

3.3 Doelgroepen van het Kindpakket

In deze paragraaf zullen we inzoomen op de voorzieningen uit het Kindpakket die de geraadpleegde gemeenten aan verschillende doelgroepen bieden. Hiervoor is in schema 3.2 uiteengezet welke doelgroepen met de voorzieningen uit het Kindpakket worden bediend. Hieruit volgt dat de meeste voorzieningen beschikbaar zijn voor alle kinderen tot 18 jaar of schoolgaande kinderen in de leeftijd van 4 tot 18 jaar. Verder zijn bepaalde voorzieningen bestemd voor specifieke doelgroepen. Hierbij gaat het om voorzieningen voor school (een PC-regeling voor brugklassers), vervoer (een fietsregeling voor brugklassers en gratis openbaar vervoer voor jongeren in het mbo) en overige voorzieningen (verjaardagspakket voor kinderen van 4 tot 12 jaar en educatieve tijdschriften voor kinderen van 8 tot 12 jaar in de bovenbouw van de basisschool).

Schema 3.2 Doelgroepen van de typen kindvoorzieningen in het Kindpakket (op basis van de gemeenten die deze typen voorzieningen in het Kindpakket bieden)

Type voorziening	Alle kinderen tot 18 jaar	Kinderen van 4 tot 18 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Specifieke doelgroep
Maatschappelijke participatie (N=97)	38%	62%	0%	0%
School (N=90)	19%	50%	24%	11%
Vervoer (N=59)	20%	45%	21%	14%
Levensonderhoud (N=46)	76%	24%	0%	0%
Overige voorzieningen (N=28)	54%	11%	7%	29%
Bijzondere omstandigheden (N=9)	100%	0%	0%	0%

Let op: percentages tellen niet op tot 100% omdat meerdere antwoorden mogelijk waren.

Ter verdieping op het bovenstaande schema kan verder worden opgemerkt dat de **voorzieningen voor maatschappelijke participatie** bij ongeveer 2 op de 5 gemeenten voor alle kinderen tot 18 jaar beschikbaar zijn. Bij de overige gemeenten worden deze voorzieningen vanaf 4 jaar verstrekt. Dit laatste houdt ook verband met de toegenomen samenwerking met partners als Stichting Leergeld, het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds. Op het vlak van maatschappelijke participatie voorzien deze partners in voorzieningen voor kinderen vanaf het vierde levensjaar.

De **voorzieningen voor school** zijn, zoals ook al uit de naamgeving blijkt, alleen voor schoolgaande kinderen bedoeld. Hierbij is ook tijdens het onderhavige vervolgonderzoek naar Kindpakketten door diverse gemeenten naar voren gebracht dat in de hoogte van de bijdrage vaak sprake is van een onderscheid tussen kinderen in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. De kosten van kinderen in het voortgezet onderwijs zijn over het algemeen namelijk (veel) hoger dan van kinderen in het basisonderwijs. Dit houdt verband met het feit dat ouders zich (vaker) geconfronteerd zien met bijkomende kosten, waaronder de aanschaf van computers/tablets (inclusief een internetabonnement), uitstapjes/schoolreisjes en huiswerkbegeleiding. Bovendien vragen sommige scholen ook een (vrijwillige) bijdrage van de ouders voor de schoolkosten. Daarnaast kunnen door de vaak grotere afstand tot de onderwijsinstelling de vervoerskosten toenemen wanneer kinderen naar het voortgezet onderwijs gaan.

De **voorzieningen voor vervoer** zijn bij tweederde van de gemeenten voor kinderen van alle leeftijden bedoeld (of ten minste vanaf de schoolgaande leeftijd van 4 jaar). Ook kan het, zoals eerder gezegd, gaan om vervoersvoorzieningen voor specifieke doelgroepen, waaronder brugklassers en minderjarige jongeren in het mbo. De **basisvoorzieningen voor levensonderhoud** zijn bij het merendeel van de gemeenten voor kinderen van alle leeftijden beschikbaar. De overige gemeenten bieden deze voorziening alleen aan schoolgaande kinderen aan. In het laatste geval gaat het bijvoorbeeld om sportkleding die voor de gymlessen op school benodigd is. Ook merken we op dat enkele gemeenten 'spontaan' naar voren brachten dat ze met partijen voor vluchtelingenwerk aandacht besteden aan het in beeld brengen van kinderen van vluchtelingen. Aan deze doelgroep kunnen dan ook basisvoorzieningen worden verstrekt als zomer- en winterkleding en speelgoed voor kinderen.

De **overige voorzieningen** omvatten onder meer verjaardagspakketten, bibliotheekpassen, abonnementen op educatieve tijdschriften en gratis ID-kaarten. Een deel van deze voorzieningen (zoals ID-kaarten) worden aan kinderen van alle leeftijden verstrekt. Terwijl dit voor andere voorzieningen weer niet het geval is. Zo worden de verjaardagspakketten, bijvoorbeeld in samenwerking met Stichting Jarige Job, verstrekt aan kinderen in de basisschoolleeftijd en zijn de bibliotheekpassen bedoeld voor kinderen van 16 en 17 jaar (die anders in veel gemeenten voor de bibliotheek een vergoeding moeten betalen). Tot slot merken we op dat de **uitgaven door bijzondere omstandigheden** – waar enkele gemeenten deze onder het Kindpakket scharen – voor alle kinderen beschikbaar zijn.

Afbakening doelgroep Kindpakket

Tot eind 2014 was sprake van een landelijke inkomensgrens van 110 procent van het sociaal minimum voor het verstrekken van de aanvullende inkomensondersteuning. Per 1 januari 2015 is deze landelijke norm geschrapt en kunnen gemeenten zelf een inkomensgrens vaststellen. Uit de raadpleging blijkt dat veel gemeenten – namelijk 7 op de 10 gemeenten – dit ook doen (zie schema 3.3). Daarbij is de gehanteerde inkomensgrens bij tweederde van de gemeenten verruimd naar boven de 110 procent. Ook zijn bij enkele gemeenten uitsluitend de individuele omstandigheden van de kinderen nog leidend voor de verstrekkingen uit het Kindpakket.

Schema 3.3 Inkomensgrens 2016, naar type gemeente en totaal

Inkomensgrens	G36 (N=23)	Overig (N=56)	Verband (N=19)	Totaal (N=98)
110% sociaal minimum	17%	29%	37%	28%
115% sociaal minimum	4%	5%	5%	5%
120% sociaal minimum	61%	52%	47%	53%
125% sociaal minimum	0%	2%	0%	1%
130% sociaal minimum	9%	7%	5%	7%
Individuele omstandigheden leidend	9%	5%	5%	6%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Wat betreft het hanteren van de inkomensgrens is het verder van belang om op te merken dat sommige gemeenten ook boven het vastgestelde percentage verstrekkingen doen. Hierbij werken de gemeenten veelal met een 'glijdende schaal'. Dat wil zeggen dat zij boven de gehanteerde inkomensgrens verstrekkingen doen, maar dat de omvang daarvan naar rato van het inkomen afneemt.

Verruiming doelgroep Kindpakket

Kijken we verder naar de ontwikkeling van de gehanteerde inkomensgrens, dan zien we in het onderstaande schema de verruiming van de doelgroep van het Kindpakket bevestigd. Ten opzichte van de uitkomsten van vorig jaar is het aandeel gemeenten dat vasthoudt aan de inkomensgrens van 110 procent van het sociaal minimum namelijk gedaald van bijna de helft van de gemeenten naar iets meer dan een kwart. Dit betekent 'als spiegelbeeld' dat bijna driekwart van de gemeenten nu ruimere criteria hanteert.

Schema 3.4 Ontwikkeling in gehanteerde inkomensgrens, 2015-2016

Inkomensgrens	2015 (N=72)	2016 (N=98)	Mutatie
110% sociaal minimum	47%	28%	-19%
115% sociaal minimum	4%	5%	+1%
120% sociaal minimum	42%	53%	+11%
125% sociaal minimum	3%	1%	-2%
130% sociaal minimum	4%	7%	+3%
Individuele omstandigheden leidend	0%	6%	+6%
Totaal	100%	100%	n.v.t.

Bovendien hebben veel gemeenten in de gesprekken met ons ook dit jaar aangegeven, dat naast de inkomensgrens (met daarboven al dan niet een glijdende schaal) steeds meer ruimte komt voor 'maatwerk'. In de vorm van bijvoorbeeld keukentafelgesprekken vanuit de gemeenten, sociale wijkteams en de maatschappelijke partners worden de specifieke omstandigheden van een kind (en zijn of haar gezin) meegewogen om tot een verstrekking vanuit het Kindpakket te komen. In de kaders op de volgende bladzijde is deze verruiming van de doelgroep, waarbij hogere inkomensgrenzen worden gehanteerd en meer oog is voor maatwerk, ook vervat aan de hand van enkele citaten van de geraadpleegde (samenwerkingsverbanden van) gemeenten.

“Om participatie te stimuleren hanteren wij een glijdende schaal bij het aanbieden van onze ‘strippenkaart’ voor kinderen en jongeren, die toegang verschaft tot vele voorzieningen. Normaal mag het inkomen van ouders niet hoger zijn dan 110% van het sociaal minimum, maar tot 120% van het sociaal minimum worden voorzieningen die via de strippenkaart worden geboden nog tot de helft vergoed.” **Een gemeente uit de provincie Overijssel.**

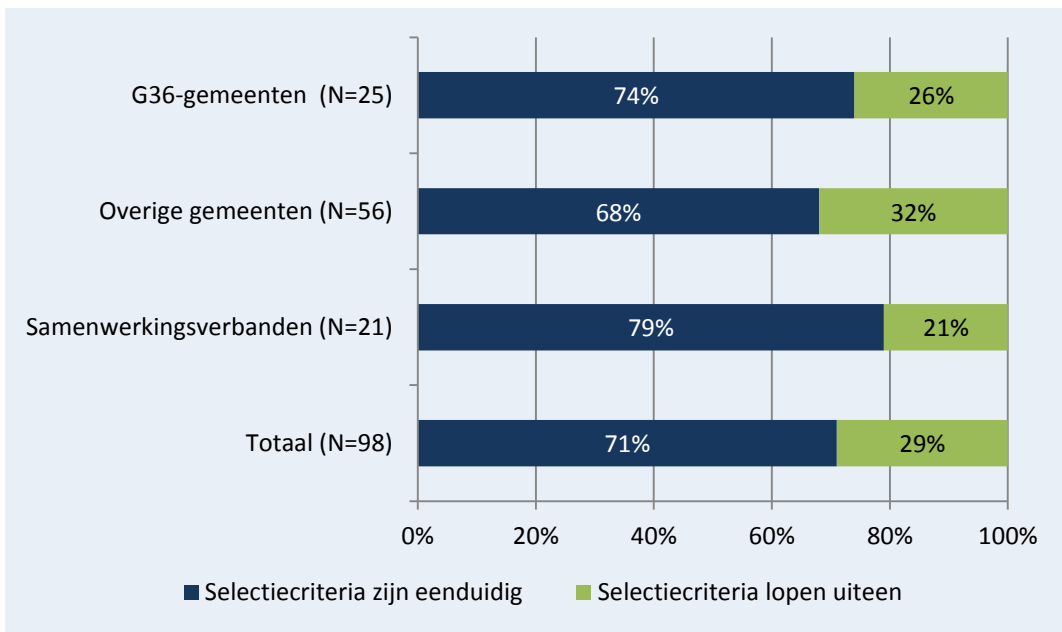
“Om maatwerk te bieden heeft ons gebiedsteam een apart budget dat zij naar eigen inzicht mogen inzetten om kinderen in armoede te ondersteunen. Via keukentafelgesprekken kijkt het team bij een gezin of een kind in aanmerking komt voor (extra) voorzieningen uit het Kindpakket, zodat hij of zij niet ‘buiten de boot valt’. Waar nodig kan het gebiedsteam dan overgaan tot het verlenen van ondersteuning uit het pakket.” **Een samenwerkingsverband van gemeenten uit de provincie Friesland.**

“Veel kinderen van gezinnen die in de schuldhulpverlening zitten hebben officieel geen recht op voorzieningen vanwege het te hoge inkomen van de ouders. Voor deze kinderen is maatwerk gewenst omdat het netto besteedbaar inkomen van het gezin vaak te laag is. Hiervoor zetten we als gemeente intermediairs in als Stichting Leergeld om ervoor te zorgen dat deze kinderen er niet tussendoor schieten.” **Een gemeente uit de provincie Limburg.**

Eenduidigheid in selectiecriteria kindvoorzieningen

In de selectiecriteria van de verschillende typen voorzieningen uit het Kindpakket is over het algemeen wel sprake van eenduidigheid. Dit betekent dat in de keuzes die worden gemaakt om tot een verstrekking over te gaan, zich geen grote verschillen voordoen naar gelang het type voorziening dat wordt verstrekt. Dit wordt ook bevestigd in figuur 3.2 waarin de antwoorden van de gemeenten staan weergegeven op de vraag of zij tussen de diverse kindvoorzieningen een onderscheid maken in de selectiecriteria.

Figuur 3.2 Eenduidigheid selectiecriteria kindvoorzieningen, naar type gemeente en totaal

Uit de bovenstaande weergave volgt dat 7 op de 10 gemeenten voor elke voorziening uit het Kindpakket dezelfde toegangseisen stelt. Hierbij is bovendien zichtbaar dat dit zelfs bij 8 op de 10 samenwerkingsverbanden van gemeenten het geval is. Zoals we ook naar voren brachten in ons vorige onderzoek naar Kindpakketten, is dit gelegen in het feit dat

aan deze uniformiteit bij de samenwerkingsbanden vaak de wens ten grondslag ligt om gezamenlijk een eenduidig product (Kindpakket) aan te bieden.

Waar bij (een minderheid van) de gemeenten de selectiecriteria uiteenlopen, betreft het vooral gemeenten die zelf vasthouden aan een bepaalde inkomensgrens, maar tegelijk wel ruimte laten aan de maatschappelijke partners (waarmee zij samenwerken) om hiervan beargumenteerd af te wijken. Zoals hiervoor al naar voren kwam, hebben deze maatschappelijke partners dan de mogelijkheid om aan de hand van bijvoorbeeld huisbezoeken nader te bepalen of bepaalde kinderen van een gezin (alsnog) voor één of meerdere voorzieningen uit het Kindpakket in aanmerking komen.

4. Totstandkoming en financiering van het Kindpakket

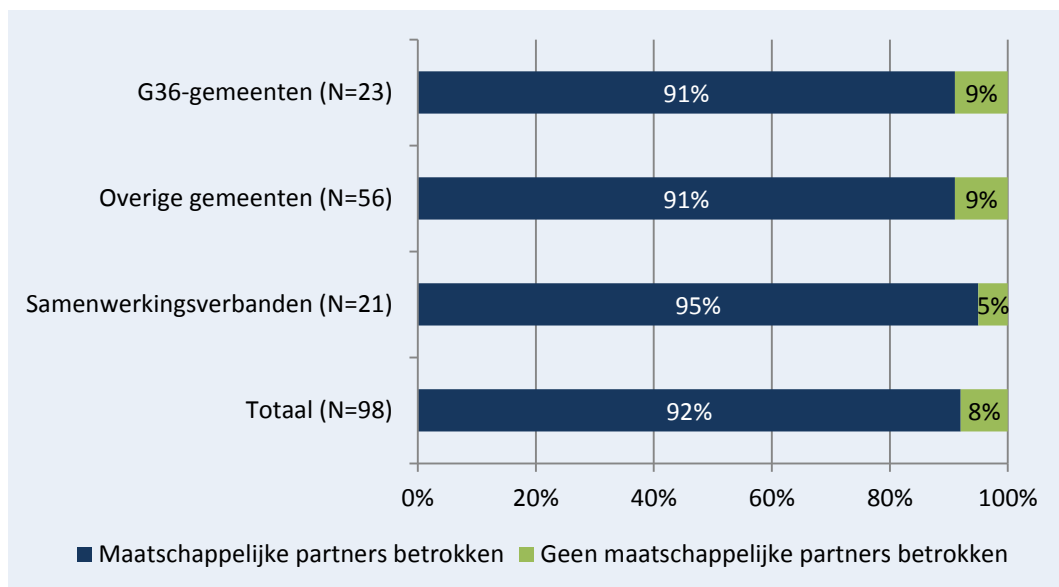
4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk besteden we aandacht aan de totstandkoming en financiering van het Kindpakket. Hierbij kijken we in paragraaf 4.2 en 4.3 naar de betrokkenheid van maatschappelijke partners en kinderen bij de realisatie van het Kindpakket. In paragraaf 4.4 staan de financieringsvormen van het Kindpakket centraal.

4.2 Betrokkenheid maatschappelijke partners

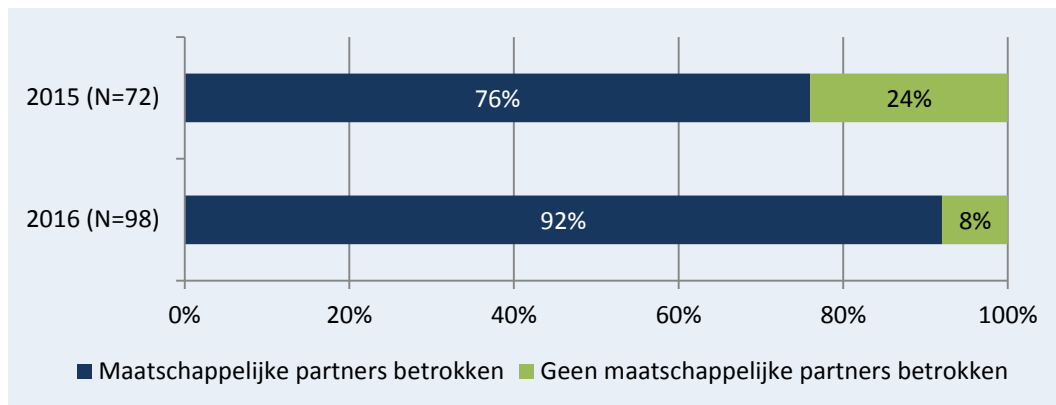
In de gesprekken met de gemeenten zijn vragen gesteld over de totstandkoming en financiering van het Kindpakket. Hierbij is allereerst in kaart gebracht in hoeverre de gemeenten maatschappelijke partners hebben betrokken voor het bepalen van de inhoud en de vormgeving van het Kindpakket. Uit figuur 4.1 volgt dat dit bijna overal het geval is geweest. Daarbij doen zich geen grote verschillen voor naar typen gemeenten.

Figuur 4.1 Betrokkenheid maatschappelijke partners bij totstandkoming Kindpakket, naar type gemeente en totaal

Bovendien is in figuur 4.2 zichtbaar dat gemeenten in vergelijking tot vorig jaar steeds meer zijn gaan samenwerken met maatschappelijke partners om het Kindpakket vorm en inhoud te geven. Dit aandeel is gestegen van bijna driekwart naar meer dan 9 op de 10 gemeenten.

Figuur 4.2 Ontwikkeling betrokkenheid maatschappelijke partners bij de totstandkoming van het Kindpakket, 2015-2016

Meer samenwerking met maatschappelijke partners

Aan de 90 (van de 98) gemeenten die maatschappelijke partners hebben betrokken, is vervolgens de vraag gesteld welke partners het betreft (zie figuur 4.3).

Figuur 4.3 Betrokken partners bij de totstandkoming van het Kindpakket (N=90)

In de bovenstaande figuur is zichtbaar dat gemeenten bij de totstandkoming van het Kindpakket gebruikmaken van een **grote variëteit aan maatschappelijke partners**. Gelijk aan vorig jaar zijn landelijke maatschappelijke partners als Stichting Leergeld, het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds hierbij het meest betrokken. Ook wordt steeds meer samengewerkt met lokale partners (waaronder de lokale middenstand/winkeliers, vrijwilligersorganisaties en kerken). Op enige afstand gevolgd door cliëntenraden, het onderwijs (waaronder veelal basisscholen, middelbare scholen en soms het mbo worden

verstaan), voedsel- en kledingbanken en sociale wijkteams. Daarnaast hebben enkele gemeenten bij de opzet van hun Kindpakket gebruikgemaakt van de deskundigheid van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), een collega-gemeente of intergemeentelijke sociale dienst. Overige partijen die soms zijn betrokken, zijn bibliotheken, kinderopvangorganisaties, de jeugdgezondheidszorg en Stichting Jarige Job.

Zetten we deze uitkomsten van de betrokkenheid van maatschappelijke partners bij de totstandkoming van het Kindpakket af tegen de uitkomsten van vorig jaar, dan is in schema 4.1 op de volgende bladzijde zichtbaar dat de betrokkenheid van de landelijke maatschappelijke partners bij de totstandkoming van Kindpakketten sterk is toegenomen. Dit is ook in lijn met het feit dat zij – zie het volgende hoofdstuk – steeds vaker betrokken zijn bij het in beeld brengen van de doelgroep en de aanvraag en verstrekking van de voorzieningen. Hierbij valt vooral de grotere betrokkenheid van het Jeugdcultuurfonds op (+19%) bij veel gemeenten. Verder is in schema 4.1 zichtbaar dat ook de lokale middenstand, vrijwilligersorganisaties en kerken veel vaker meedenken over de vorm en inhoud van het Kindpakket. Bij bijna een derde van de gemeenten is dit nu het geval. Dit komt ook omdat deze partijen vaak actief betrokken zijn bij het in beeld brengen van de doelgroep (vooral de vrijwilligersorganisaties en kerken spelen hierin een actieve rol) en de verstrekking van voorzieningen uit het Kindpakket. In het laatste geval leveren ook winkeliers bijvoorbeeld een bijdrage door ervoor te zorgen dat de verstrekte middelen uit het Kindpakket, zoals de eerder besproken fashioncheques in een aantal gemeenten, daadwerkelijk bij de kinderen terechtkomen. Zij zijn dan alert op het feit of deze voorzieningen door de (ouders van) kinderen op een passende wijze worden besteed.

Schema 4.1 Ontwikkeling betrokkenheid maatschappelijke partners bij de totstandkoming van het Kindpakket naar type partner, 2015-2016

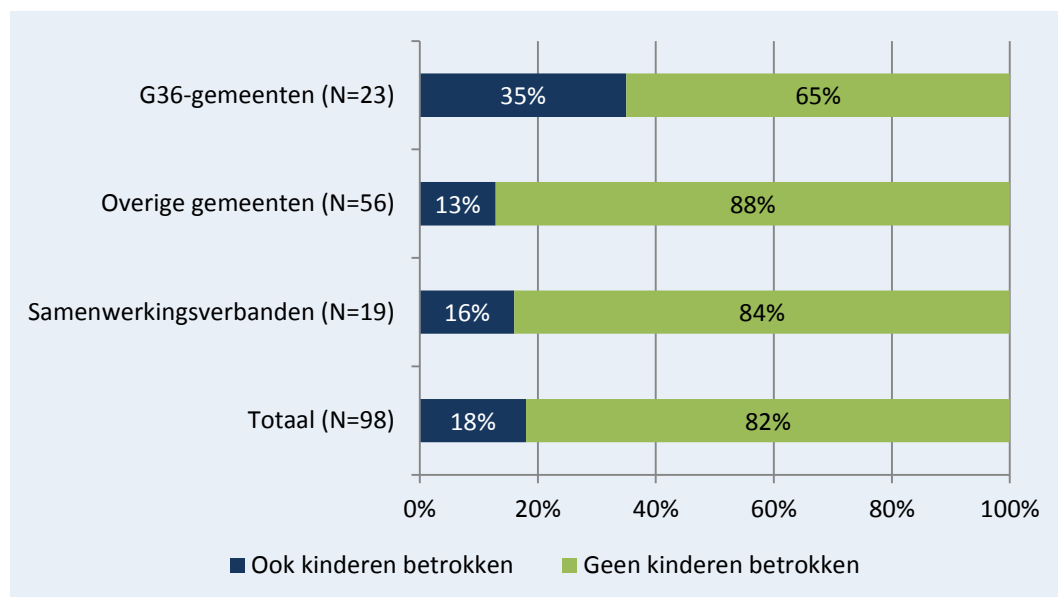
Type partner	2015 (N=72)	2016 (N=90)	Mutatie
Stichting Leergeld	53%	63%	+10%
Jeugdsportfonds	41%	49%	+8%
Jeugdcultuurfonds	22%	41%	+19%
Lokale middenstand, vrijwilligers en kerken	5%	36%	+31%
Cliëntenraad	31%	29%	-2%
Onderwijs	13%	22%	+9%
Sociale wijkteams	33%	21%	-12%
Voedselbanken	25%	19%	-6%
Kledingbanken	7%	19%	+12%
CJG	11%	11%	0%
Collega-gemeente/ISD	7%	10%	+3%
Bibliotheek	7%	9%	+2%
Stichting Jarige Job	7%	6%	-1%
JGZ/GGD	0%	6%	+6%
Kinderopvang	0%	3%	+3%
Totaal	100%	100%	n.v.t.

Verder is in schema 4.1 zichtbaar dat enkele partijen in 2016 wat minder vaak betrokken zijn geweest dan in het jaar daarvoor. Dit betreft vooral de sociale wijkteams (-12%), waarvan 1 op de 5 gemeenten stelt dat zij recentelijk actief hebben meegedacht over het Kindpakket. Dit komt omdat in enkele gemeenten andere maatschappelijke partners als Stichting Leergeld, het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds meer op de voorgrond zijn getreden. Zoals ook uit het volgende hoofdstuk blijkt, zijn deze partners steeds vaker betrokken bij de aanvraag en verstrekking van voorzieningen uit het Kindpakket. Terwijl de sociale wijkteams bij ongeveer 1 op de 6 gemeenten een rol vervullen bij de aanvraag en bij 1 op de 10 gemeenten een rol spelen bij de verstrekking van deze voorzieningen.

4.3 Betrokkenheid kinderen

In de handreiking van de Kinderombudsman is het advies gedaan om ook kinderen te betrekken bij de totstandkoming van het Kindpakket. Deze participatie kan namelijk een positieve bijdrage leveren aan de doelmatigheid van het Kindpakket. In die zin dat voorzieningen worden ontwikkeld (en aangeboden) die aansluiten bij de wensen en behoeften van de doelgroep. In de gesprekken met de gemeenten is dan ook getoetst in hoeverre kinderen tot op heden betrokken zijn geweest bij de (inhoudelijke) vormgeving van het Kindpakket. In figuur 4.4 staan de uitkomsten hiervan weergegeven.

Figuur 4.4 Betrokkenheid kinderen bij de totstandkoming van het Kindpakket

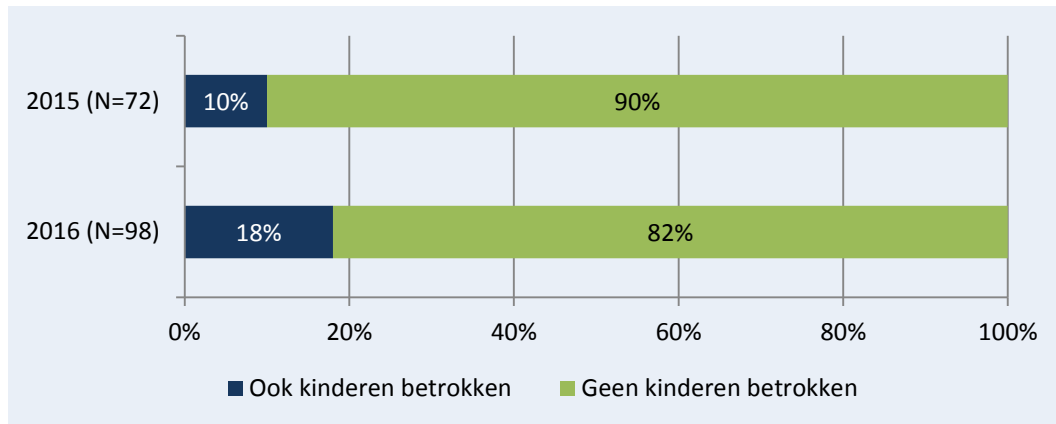

Hieruit volgt dat slechts een minderheid van de gemeenten kinderen in de gelegenheid stelt om actief mee te denken over de opzet, vormgeving en invulling van het Kindpakket. In totaal gaat het om 18 (samenwerkingsverbanden) van gemeenten, waarvan bijna de helft (namelijk 8) G36-gemeenten.

Zetten we deze uitkomst af tegen die van vorig jaar dan is in figuur 4.5 zichtbaar dat het aandeel gemeenten dat kinderen betreft enigszins is toegenomen, namelijk van 10 procent in 2015 naar 18 procent in 2016. Dit laat echter onverlet dat deze situatie bij de meeste gemeenten nog niet de praktijk is. Wel vormt het voor verschillende gemeenten een aandachtspunt voor de nabije toekomst. Enkele tientallen gemeenten hebben dan

ook tijdens de gesprekken 'spontaan' naar voren gebracht dat ze met dit onderwerp binnenkort aan de slag willen gaan.

Figuur 4.5 Ontwikkeling van betrokkenheid kinderen bij de totstandkoming van het Kindpakket, 2015-2016

Aan de (18) gemeenten die kinderen betrokken hebben bij de totstandkoming van het Kindpakket, is ook gevraagd op welke manier zij dit hebben vormgegeven. Hieruit komt naar voren dat het volgens deze gemeenten vooral de kunst is gebleken om **kinderen op een aantrekkelijke en informele manier te betrekken**. Enkele praktijkvoorbeelden die tijdens dit onderzoek naar voren zijn gebracht, bieden hier goede aanknopingspunten toe. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een regelmatig 'pizza-overleg' over armoedebeleid met kinderen (in de gemeente Vught), aan het inzetten van jongeren vanuit het ROC als onderzoeker (in de gemeente Utrecht), aan het opzetten van een website waarop kinderen zelf hun wensen kunnen aangeven (in de gemeente Emmen) en aan de inzet van een kinderburgemeester en Jeugdraad (in de gemeente Capelle aan den IJssel). In de onderstaande kaders staan een aantal van deze voorbeelden ook nader uitgewerkt aan de hand van citaten.

"We willen van jongeren horen wat er bij ze leeft en wat ze bezig houdt. Dat hebben we nodig bij onze beleidsontwikkelingen. Maar hoe krijg je jongeren warm om daar met ons over te praten? Gewoon, pizza's bestellen en samen tijdens het eten kletsen over van alles en nog wat. Ook over zaken die wij als gemeente 'denken te moeten ontwikkelen'. Zo is het pizza-overleg Vught ontstaan. Dit pizza-overleg, dat je formeel een 'klankbordbijeenkomst' kan noemen, hebben we meerdere keren per jaar. We betrekken steeds verschillende doelgroepen. Zo gaan we binnenkort tijdens het eten van een pizza met een aantal brugklassers om tafel over hun specifieke wensen. Denk aan het trapveld, veiligheid, de hangbank of de wifiplek. Tussen neus en lippen door praten we dan ook over het armoedebeleid en de inhoud van het Kindpakket." **Een beleidsmedewerker van de gemeente Vught.**

"In onze gemeente hebben we jongeren actief betrokken bij de evaluatie van het Kindpakket door hen zelf onderzoek te laten doen. Vanuit het ROC Midden Nederland (in samenwerking met Save the Children) zijn hiervoor een aantal leerlingen aan de slag gegaan om de wensen van jongeren op te halen. Daarnaast gaven de leerlingen een advies over het vernieuwen van het Kindpakket en de aansluiting daarvan op de leefwereld van jongeren. De uitkomsten hiervan zijn teruggekoppeld aan de gemeente en (grotendeels) vertaald naar het Kindpakket. Hierbij is het een succesfactor gebleken dat leeftijdsgenoten [namelijk jongeren van het ROC, red.] elkaar hebben geïnterviewd over hun ondersteuningsbehoefte vanuit het Kindpakket." **Een beleidsmedewerker van de gemeente Utrecht.**

“Omdat het vaak lastig blijkt om kinderen en jongeren bij elkaar te laten komen, halen wij de behoefte onder de doelgroep digitaal op. Op onze webshop van het Kindpakket kunnen kinderen, jongeren maar ook ouders en andere betrokken partijen aangeven welke producten of diensten ze eventueel nog missen in het aanbod. In de afgelopen jaren hebben we via deze digitale weg veel goede reacties binnengekregen. Hierdoor sluit het aanbod van ons Kindpakket nu steeds beter aan bij de wensen en behoeften van de doelgroep.” Een beleidsmedewerker van de gemeente Emmen.

4.4 Financiering van het Kindpakket

Binnen dit onderzoek is ook aandacht besteed aan de wijze waarop gemeenten hun Kindpakket financieren. Hiertoe hebben we een aantal financieringsvormen voorgelegd om te toetsen of deze worden benut om (voorzieningen uit) het Kindpakket te bekostigen. In schema 4.2 staan de resultaten hiervan weergegeven.

Schema 4.2 Financiering van het Kindpakket, naar type gemeente en totaal

Financieringsvorm	G36 (N=23)	Overig (N=56)	Verband (N=19)	Totaal (N=98)
Extra middelen kabinet voor gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid	87%	82%	74%	82%
Gemeentelijke regelingen en fondsen voor inwoners met een laag inkomen	74%	80%	74%	78%
Externe fondsen	22%	14%	21%	17%
Private partijen	13%	14%	16%	14%
Regionale fondsen samenwerkingsverbanden	4%	0%	21%	5%
Andere financieringsvormen	4%	4%	0%	3%

Let op: percentages tellen niet op tot 100% omdat meerdere antwoorden mogelijk waren.

Gelijk aan de uitkomsten van het onderzoek van vorig jaar zien we twee belangrijke financieringsvormen die vooral worden ingezet voor het Kindpakket.

Om initiatieven als het Kindpakket kracht bij te zetten, benutten vrijwel alle gemeenten namelijk in de eerste plaats de extra structurele middelen die het kabinet beschikbaar heeft gesteld voor armoede- en schuldenbeleid (vanaf 2015 jaarlijks 90 miljoen euro). Deze middelen zijn weliswaar niet geormerkt voor de bestrijding van armoede onder kinderen, maar de staatssecretaris heeft gemeenten wel verzocht om bij de inzet van de extra middelen het accent voornamelijk te leggen op kinderen die onvoldoende kunnen participeren in de samenleving. Uit schema 4.2 volgt dat vrijwel alle gemeenten aan deze oproep gehoor hebben gegeven. Bovendien is recent in het regeerakkoord opgenomen om vanaf 1 januari 2017 jaarlijks 100 miljoen euro extra beschikbaar te stellen aan gemeenten en maatschappelijke organisaties – waaronder Stichting Leergeld, het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds – om armoedebestrijding onder kinderen nog sterker tegen te gaan. Ook deze middelen kunnen in de toekomst een (extra) stimulans geven aan het Kindpakket van (samenwerkingsverbanden van) gemeenten.

In de tweede plaats volgt uit schema 4.2 dat de meeste gemeenten naast deze extra rijksmiddelen de eigen regelingen en fondsen aanspreken voor de financiering van het

Kindpakket. Ook maken voornamelijk de samenwerkingsverbanden aanspraak op de regionale fondsen van de gemeenten waarmee zij samenwerken. Toch valt op dat het aantal gemeenten dat aanspraak maakt op externe fondsen en private partijen vrij beperkt is. Ongeveer 1 op de 6 gemeenten maakt hiervan gebruik.

5. Aanvraag, verstrekking en gebruik Kindpakket

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk kijken we naar de wijze waarop voorzieningen uit het Kindpakket in de praktijk worden aangevraagd (paragraaf 5.2) en verstrekt (paragraaf 5.3). Ook bezien we hoe deze werkmethodes bijdragen aan het gebruik van het Kindpakket (paragraaf 5.4).

5.2 Wijze van aanvraag Kindpakket

Op verschillende manieren kunnen (ouders van) kinderen die in armoede opgroeien voorzieningen uit een Kindpakket aanvragen. Naast het (digitale) loket van de gemeente is in schema 5.1 zichtbaar dat deze **aanvragen steeds vaker via de maatschappelijke partners verlopen**. Het aandeel gemeenten dat deze mogelijkheid biedt, is namelijk toegenomen van een kleine 50 procent in 2015 naar bijna 60 procent in 2016. Gelijk aan de uitkomsten van vorig jaar worden deze maatschappelijke partners dan het vaakst bij de aanvraag betrokken in de G36-gemeenten en bij de samenwerkingsverbanden van gemeenten.

Schema 5.1 Kanalen voor aanvraag Kindpakket, naar type gemeente en totaal

Aanvraagkanaal	G36 (N=23)	Overig (N=56)	Verband (N=19)	Totaal (N=98)
Loket van de gemeente	74%	73%	68%	72%
Maatschappelijke partners	70%	52%	58%	57%
Elektronisch loket gemeente	52%	41%	32%	42%
Sociale wijkteam(s)	26%	18%	0%	16%
Centrum voor Jeugd en Gezin	0%	2%	0%	1%

Aantallen tellen niet op tot 100% omdat meerdere antwoorden mogelijk waren.

Daarnaast volgt uit het bovenstaande schema dat het aantal aanvragen dat verloopt via de sociale wijkteams en centra voor jeugd en gezin beperkt is. Eerder constateerden we al dat dit ook geldt voor hun betrokkenheid bij de totstandkoming van het Kindpakket. Bovendien zijn zij – zie de volgende paragraaf – in relatief weinig gemeenten betrokken bij de verstrekking van voorzieningen. Wel komt uit de gesprekken met gemeenten naar voren dat de sociale wijkteams en centra voor jeugd en gezin vaak een ‘signalerende functie’ en ‘doorwijsfunctie’ vervullen. Zij zijn dan alert op kinderen die mogelijk in aanmerking komen voor voorzieningen uit het Kindpakket en trachten hen door te zetten naar de gemeente en/of de maatschappelijke partners die de aanvraag verzorgen.

Verder kan worden opgemerkt dat – zie wederom schema 5.1 – bij twee op de vijf gemeenten ook de mogelijkheid bestaat om voorzieningen uit het **Kindpakket digitaal aan te vragen**. Hiervoor kunnen (ouders van) kinderen meestal gebruikmaken van de gemeentelijke website of van een speciaal hiervoor ingerichte website of webshop. Enkele goede voorbeelden hiervan vormen de website ‘www.kindpakket.nl’ van de samenwerkende gemeenten en maatschappelijke partners in Noordwest-Friesland, de gedigitaliseerde aanvraagprocedure van het Texelse Kindpakket (op www.texel.nl) en de participatiewebshop van de gemeente Emmen (www.participatiewebshop.emmen.nl).

5.3 Wijze van verstrekking Kindpakket

Voor de verschillende typen voorzieningen die voorkomen in een Kindpakket is in schema 5.2 uiteengezet op welke wijze de verstrekkingen daarvan plaatsvinden. Hierbij is zichtbaar dat meestal een (gratis) voorziening wordt geboden of in enkele gevallen een korting of tegoedbon. Over de vorm van verstrekken zijn dan vaak afspraken gemaakt met de lokale partners (zoals sportclubs, verenigingen en winkeliers) om ervoor te zorgen dat de voorzieningen daadwerkelijk bij de kinderen terechtkomen.

Schema 5.2 Wijze van verstrekking Kindpakket, naar type kindvoorziening

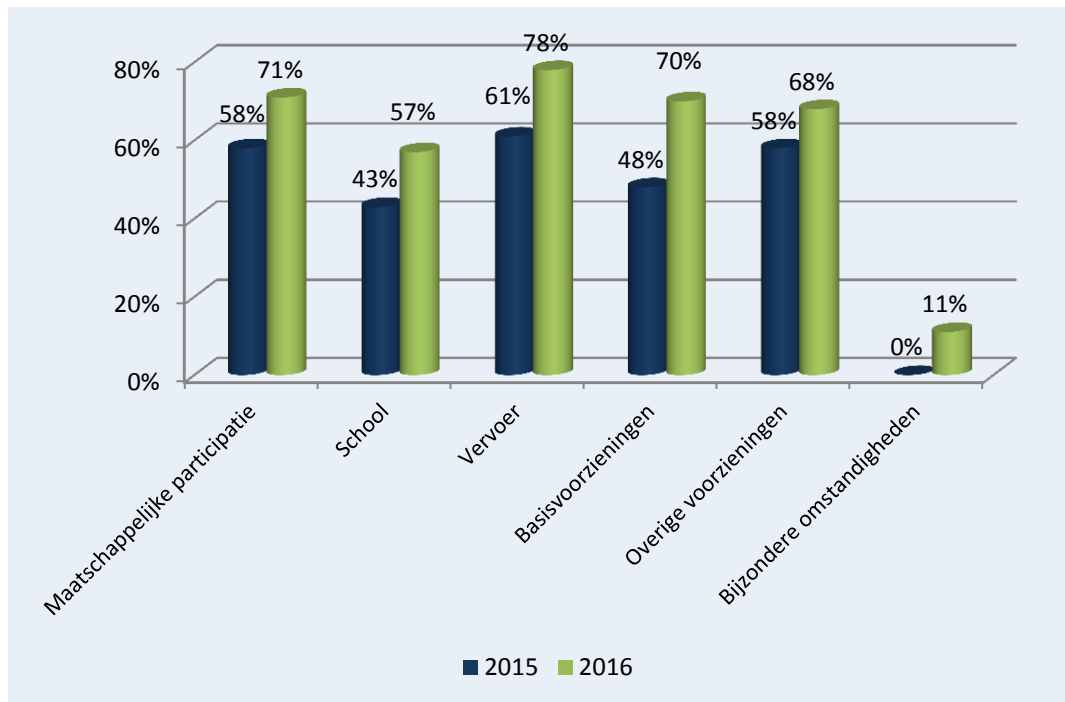
Type voorziening	Korting	Tegoedbon	(Gratis) voorziening	Bedrag declareren
Maatschappelijke participatie (N=98)	9%	4%	71%	27%
School (N=90)	2%	8%	57%	38%
Vervoer (N=59)	0%	3%	78%	22%
Levensonderhoud (N=46)	7%	15%	70%	13%
Overige voorzieningen (N=28)	4%	4%	68%	25%
Bijzondere omstandigheden (N=9)	0%	0%	11%	89%

Let op: percentages tellen niet op tot 100% omdat meerdere antwoorden mogelijk waren.

Ook volgt uit het bovenstaande schema dat vooral voorzieningen voor school regelmatig op declaratiebasis worden verstrekt. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om vergoedingen voor computers en tablets. Bij ongeveer twee op de vijf gemeenten is hiervan sprake. Daarnaast kunnen (ouders van) kinderen bij ongeveer een kwart van de gemeenten een bedrag declareren bij bepaalde voorzieningen voor maatschappelijke participatie (zoals een bezoek aan een theater of bioscoop), vervoer (waaronder de reparatie van een fiets) en overige voorzieningen (zoals educatieve tijdschriften of een verjaardagsfeestje voor het kind). Hierbij dienen de ouders via offertes en prijsopgaves dan altijd aan te tonen dat de middelen aan de kinderen zijn (of worden) besteed.

Ondanks dat bepaalde voorzieningen zo op declaratiebasis worden vergoed, is over het algemeen de ontwikkeling waarneembaar dat **voorzieningen uit het Kindpakket meer rechtstreeks in natura worden verstrekt**. In figuur 5.1 op de volgende bladzijde hebben we dit ook zichtbaar gemaakt. Hieruit volgt dat tussen 2015 en 2016 deze vorm van verstrekken voor alle typen voorzieningen is toegenomen. Dit laatste hangt ook samen met het feit dat gemeenten bij de verstrekking van voorzieningen meer samenwerken met partners als Stichting Leergeld, het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds. Zij verstrekken vrijwel alleen voorzieningen in natura.

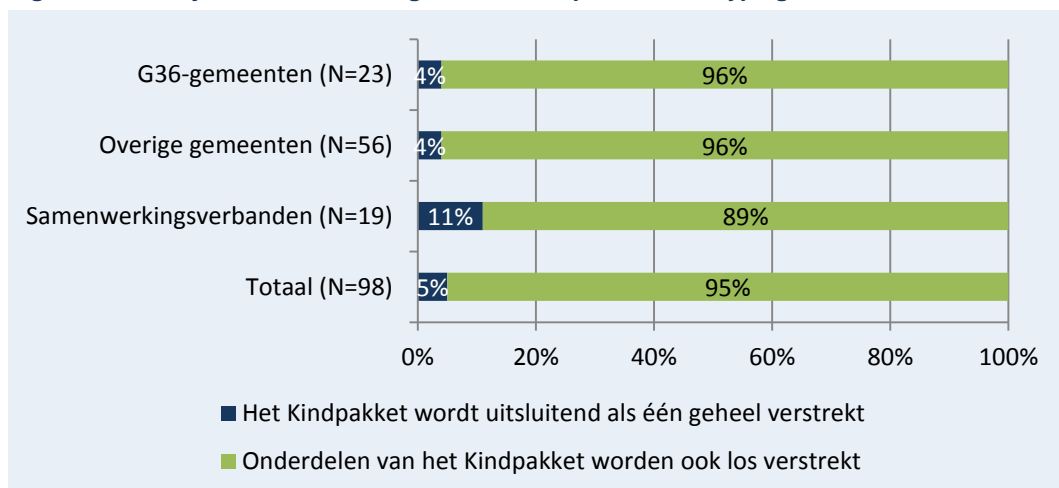
Figuur 5.1 Ontwikkeling aandeel gemeenten tussen 2015 en 2016 dat voorzieningen uit het Kindpakket rechtstreeks in natura verstrekt, naar type kindvoorziening

Verstrekking Kindpakket: in zijn geheel of ook los

Aan de gemeenten is ook de vraag voorgelegd of zij het Kindpakket altijd als één geheel verstrekken of dat voorzieningen daaruit tevens ‘los’ aangevraagd kunnen worden. In figuur 5.2 staan de uitkomsten hiervan vevat. Vrijwel gelijk aan de uitkomsten van vorig jaar volgt hieruit dat bijna alle gemeenten onderdelen uit het Kindpakket eveneens los verstrekken. Hierbij doen zich geen grote verschillen voor naar type gemeenten.

Figuur 5.2 Wijze van verstrekking van het Kindpakket, naar type gemeente en totaal

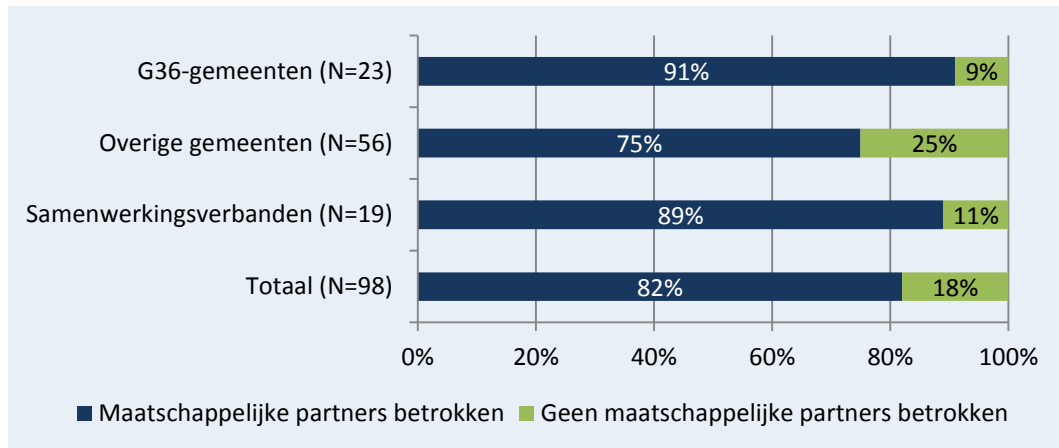

Betrokkenheid maatschappelijke partners bij verstrekking

Hiervoor kwam al naar voren dat de aanvraag voor voorzieningen – naast het (digitale) loket van de gemeente – steeds vaker via de maatschappelijke partners verloopt. Het aandeel gemeenten dat deze mogelijkheid biedt is namelijk toegenomen van een kleine

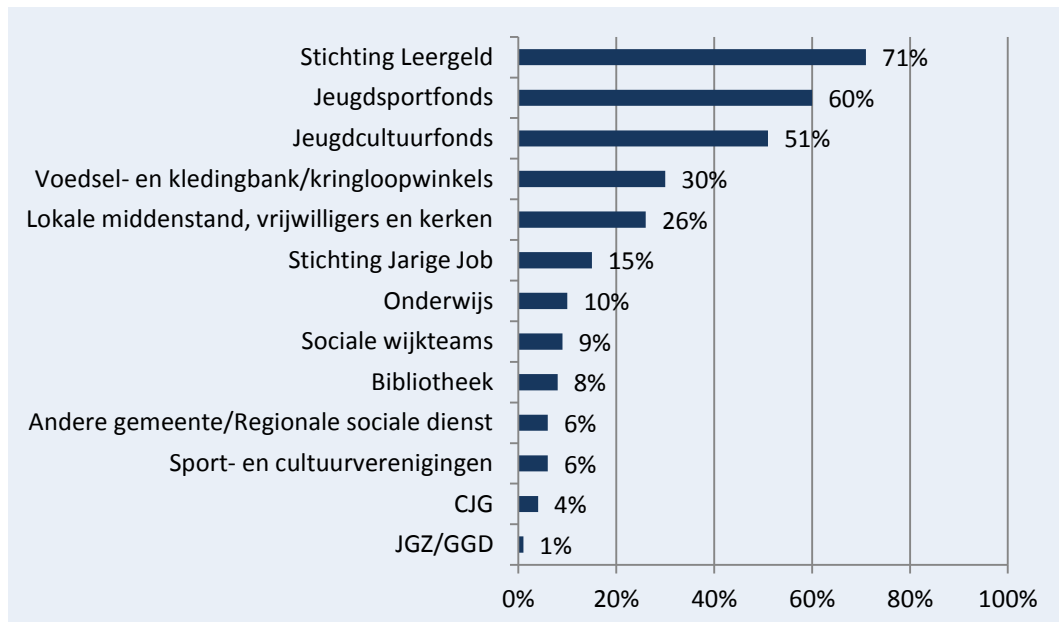
50 procent in 2015 naar bijna 60 procent in 2016. In het verlengde daarvan zijn de maatschappelijke partners ook vaker betrokken bij de verstrekking van voorzieningen uit het Kindpakket. In de onderstaande figuur is zichtbaar dat dit inmiddels bij ruim 80 procent van de gemeenten het geval is.

Figuur 5.3 Betrokkenheid maatschappelijke partners bij verstrekking van voorzieningen uit het Kindpakket, naar type gemeente en totaal

Voor de – in totaal 80 van de 98 gemeenten – die maatschappelijke partners betrekken bij de verstrekking van voorzieningen, zijn we vervolgens nagegaan welke partijen het betreft. De uitkomsten daarvan staan in figuur 5.4 weergegeven.

Figuur 5.4 Partijen die betrokken zijn bij verstrekkingen van het Kindpakket (N=80)

Hierin is zichtbaar dat gemeenten zowel landelijke maatschappelijke partners als lokale partners betrekken bij de verstrekkingen uit het Kindpakket. Bij de landelijke partijen gaat het voornamelijk om Stichting Leergeld (bij 7 op de 10 gemeenten), het Jeugdsportfonds (bij 6 op de 10 gemeenten) en het Jeugdcultuurfonds (bij 5 op de 10 gemeenten). Bij lokale partners betreft het onder meer voedsel- en kledingbanken, kringloopwinkels, winkeliers, (kerkelijke) vrijwilligersorganisaties, het onderwijs, bibliotheken en sport- en

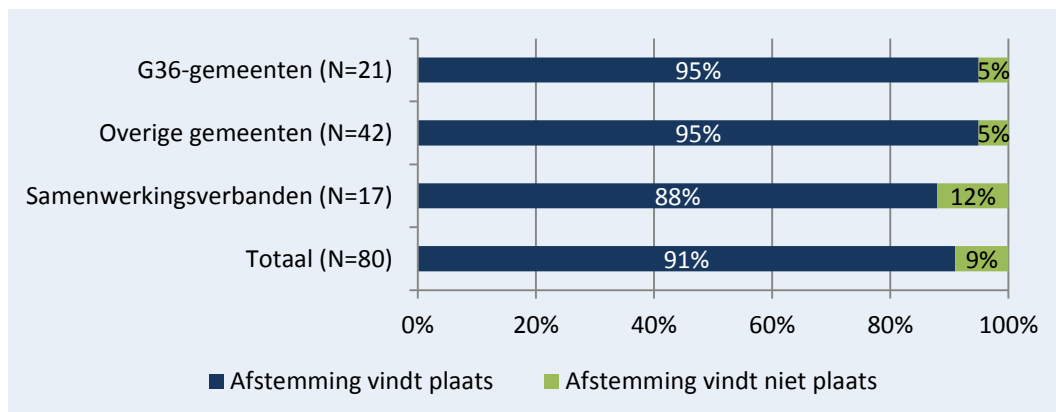
cultuurverenigingen die bij de verstrekkingen betrokken zijn. Door de ‘couleur locale’ die vrijwel iedere gemeente hanteert in haar opzet, communicatie en uitvoering van het Kindpakket geven deze maatschappelijke partners op verschillende manieren vorm en inhoud aan het Kindpakket. Verder is zichtbaar in figuur 5.4 dat bij een kleine minderheid van de gemeenten de sociale wijkteams en centra voor jeugd en gezin een actieve rol vervullen bij de verstrekkingen. Zoals we eerder naar voren brachten, zijn deze partijen meer betrokken bij het signaleren en doorverwijzen van de kinderen naar het (digitale) loket van de gemeente en de maatschappelijke partners die op hun beurt vaak zowel de aanvraag als de feitelijke verstrekking van de voorzieningen uit het Kindpakket voor hun rekening nemen.

Regie en afstemming over het Kindpakket

Door de toenemende samenwerking van gemeenten met maatschappelijke organisaties is een goede regie en afstemming over de uitvoering van het Kindpakket van belang. Aan de groep gemeenten die samenwerken met maatschappelijke partners (N=80) is dan ook gevraagd welke partij hierop de centrale regie voert. Bij vrijwel alle gemeenten – namelijk 94 procent – is hiervoor één partij aangewezen. Dit betreft veelal de gemeente zelf of de intergemeentelijke sociale dienst (51 keer genoemd). In de overige gevallen gaat het vaak om Stichting Leergeld (15 keer genoemd) of zijn lokale stichtingen als regievoerders op het Kindpakket aangewezen (9 keer genoemd). Daarbij blijft de gemeenten echter wel altijd de eindverantwoording dragen voor (het succes van) het Kindpakket.

Verder is getoetst of tussen de gemeente en de maatschappelijke partners regelmatig afstemming plaatsvindt over de uitvoering van het Kindpakket (zie figuur 5.5).

Figuur 5.5 Afstemming tussen de gemeente en maatschappelijke partners over de uitvoering van het Kindpakket, naar type gemeente en totaal

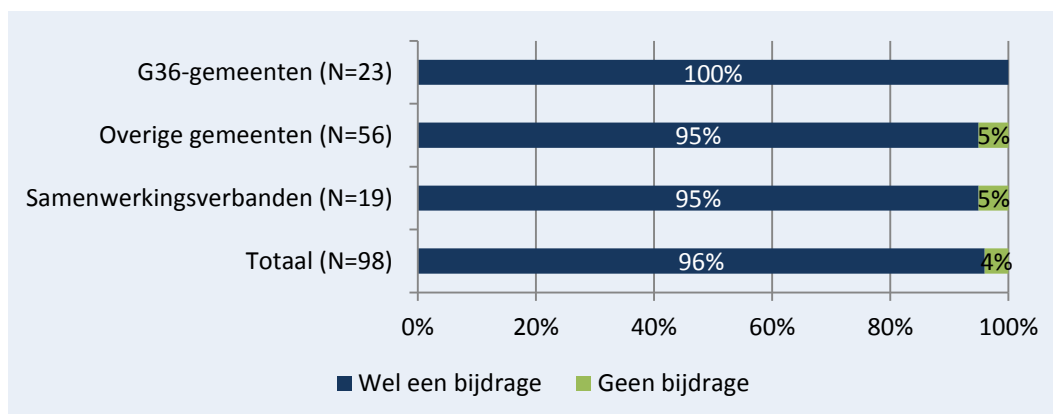

Hieruit komt naar voren dat de meeste gemeenten regelmatig – dat wil zeggen enkele keren per jaar – met de maatschappelijke partners om de tafel gaan. Tijdens deze overleggen wordt onder meer gesproken over het vergroten van het bereik van de doelgroep, bijvoorbeeld door hiervoor de (digitale) NAW-bestanden van gemeenten en maatschappelijke partners aan elkaar te koppelen. Ook wordt het gebruik van het Kindpakket vaak in kaart gebracht en wordt kennis en ervaring gedeeld om de vorm en inhoud van het Kindpakket nog beter te laten aansluiten bij de doelgroep.

5.4 Bijdrage werkwijze aan gebruik Kindpakket

Onder zowel de gemeenten die samenwerken met maatschappelijke partners als zij die dit niet doen, is getoetst in hoeverre hun werkwijze eraan bijdraagt dat de voorzieningen uit het Kindpakket daadwerkelijk bij de doelgroep (kinderen in armoede) terechtkomen. In de onderstaande figuur staan deze uitkomsten weergegeven.

Figuur 5.6 Mate waarin werkwijze gemeente eraan bijdraagt dat voorzieningen uit het Kindpakket bij de beoogde doelgroep terechtkomen

Uit de bovenstaande weergave komt naar voren dat bijna alle gemeenten stellen dat hun werkwijze ertoe leidt dat de voorzieningen uit het Kindpakket daadwerkelijk bij kinderen terechtkomen. Daarbij brengen de gemeenten die samenwerken met maatschappelijke partners naar voren dat deze samenwerking een bijdrage levert aan het in beeld brengen van de doelgroep. Ook zien partijen als Stichting Leergeld actief erop toe dat voorzieningen uit het Kindpakket goed terechtkomen.

Daarnaast worden diverse typen voorzieningen uit het Kindpakket – zoals we ook al zagen in figuur 5.1 op bladzijde 25 – steeds vaker rechtstreeks in natura verstrekt dan wel in de vorm van een korting of tegoedbon die alleen aan voorzieningen voor het kind kan worden besteed. Waar gemeenten daarnaast (voor bepaalde voorzieningen) nog werken op declaratiebasis is bovendien altijd een prijsopgaaf of aankoopbewijs nodig om het (vooraf of achteraf) te ontvangen bedrag van de gemeente te kunnen verantwoorden. Ook bij deze tweede meting naar Kindpakketten plaatsen we echter de kanttekening dat niet iedere gemeente alle facturen controleert. Enkele gemeenten doen dit, vanwege de administratieve belasting, namelijk alleen op basis van steekproeven.

Gebbruik van het Kindpakket

De belangrijkste graadmeter voor het succes van een Kindpakket is echter gelegen in het feitelijke gebruik daarvan door de doelgroep (kinderen in armoede). Vandaar dat in het voorliggende onderzoek voor het eerst aan alle gemeenten met een Kindpakket is gevraagd om een schatting te geven van het gebruik daarvan. Hierbij brachten we eerder al naar voren dat de 98 geraadpleegde (samenwerkingsverbanden van) gemeenten in dit onderzoek in totaal 136 individuele gemeenten vertegenwoordigen. Dit vanwege het feit dat in de 19 'samenwerkingsverbanden' meerdere gemeenten samenwerken.

Voor al deze 136 individuele gemeenten is navraag gedaan naar het feitelijk gebruik van de voorzieningen uit het Kindpakket. Hieruit volgt in de eerste plaats dat bij iets minder dan de helft van de gemeenten het gebruik niet bekend is. Dit is bijvoorbeeld het geval omdat deze gemeenten pas net gestart zijn met het uitvoeren van een Kindpakket. Het verkrijgen van een beter zicht op het feitelijk gebruik van het Kindpakket vormt voor veel van deze gemeenten dan ook een belangrijk aandachtspunt voor de toekomst. Daar staat tegenover dat bij iets meer dan de helft van de gemeenten met een Kindpakket – ofwel 75 gemeenten – het gebruik wel goed bekend is. De uitkomsten daarvan hebben we in het onderstaande schema opgetekend.

Schema 5.4 Feitelijk gebruik van het Kindpakket, naar type gemeente en totaal

Feitelijk gebruik	G36 (N=16)	Overig (N=26)	Verband (N=33)	Totaal (N=75)
<25%	0%	4%	0%	1%
25% tot 50%	13%	31%	9%	17%
50% tot 75%	38%	35%	52%	43%
75% tot 100%	50%	31%	39%	39%
Gemiddeld gebruik	70%	58%	70%	64%

Let op: percentages tellen door afrondingsverschillen niet exact op tot 100%.

Uit het bovenstaande schema volgt dat op jaarbasis gemiddeld **bijna 65 procent van de kinderen die bij gemeenten in beeld zijn van het Kindpakket gebruikmaken**. Zij benutten hieruit jaarlijks één of meerdere voorzieningen. Splitsen we deze uitkomsten nader uit naar type gemeente, dan ligt het geschatte gebruik het hoogst in de G36-gemeenten en de samenwerkingsverbanden van gemeenten (namelijk op 70 procent). Terwijl het geschatte gebruik bij de overige gemeenten op gemiddeld bijna 60 procent uitkomt.

Bij de bovenstaande uitkomsten tekenen we overigens wel direct aan dat het gaat om een schatting van het gebruik van het Kindpakket. Hierbij is deze schatting telkens gerelateerd aan het aantal kinderen dat bij de desbetreffende gemeente in beeld is voor het Kindpakket. Bovendien stelden we ook al eerder vast – zie wederom schema 3.3 op bladzijde 14 – dat bij een deel van de gemeenten het Kindpakket alleen beschikbaar is voor kinderen uit gezinnen met een inkomensgrens tot 110% van het sociaal minimum, terwijl in andere gemeenten ruimere selectiecriteria (een inkomensgrens tot 130% van het sociaal minimum) worden gehanteerd of zelfs de individuele omstandigheden van een kind leidend zijn om van het Kindpakket gebruik te mogen maken. Dit betekent dat de totale doelgroep van het Kindpakket waartegen het feitelijke gebruik wordt afgezet per gemeente kan verschillen.

Variatie in gebruik van het Kindpakket

Verder is in schema 5.4 een grote ‘bandbreedte’ zichtbaar. In die zin dat bij ongeveer tweevijfde van de gemeenten het aandeel (doelgroep)kinderen dat gebruikmaakt van het Kindpakket boven de 75 procent uitkomt. Terwijl dit percentage bij een vrijwel even groot

aandeel gemeenten tussen de 50 en 75 procent ligt en bij een zesde van de gemeenten tussen de 25 procent en 50 procent beweegt¹⁴.

Indien we op deze verschillen nader ‘inzoomen’ dan blijkt allereerst dat **gemeenten met een hoog gebruik** steeds meer samenwerken met lokale en landelijke maatschappelijke partners als Stichting Leergeld, het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds. Via deze samenwerking trachten deze gemeenten om de doelgroep (kinderen in armoede) beter in beeld te krijgen en de uitvoering van het Kindpakket zo dicht mogelijk bij hen in de buurt te organiseren. Om dit te realiseren zijn veel van de maatschappelijke partners actief betrokken bij zowel de totstandkoming, aanvraag als verstrekking van de voorzieningen uit het Kindpakket. Daarbij bieden zij ook vaak assistentie aan (ouders van) kinderen aan om voorzieningen uit het Kindpakket aan te vragen. Ook attenderen zij relevante partijen (zoals scholen) regelmatig op het Kindpakket. Hierdoor neemt het gebruik toe.

Tevens hebben gemeenten met een hoog gebruik (soms) in samenspraak met de doelgroep en (vaak) in afstemming met de maatschappelijke partners het aanbod van het Kindpakket verbreed en inhoudelijk verrijkt (zie ook de uitkomsten in hoofdstuk 3 en 4). Hierdoor sluiten veel van de voorzieningen beter aan bij de wensen en behoeften van de doelgroep en neemt het gebruik navenant toe. Daarnaast zijn vaak afspraken gemaakt met de maatschappelijke partners en/of de lokale aanbieders van het Kindpakket om de voorzieningen daaruit zoveel mogelijk rechtstreeks in natura te verstrekken. Ook krijgen de (ouders van) kinderen bij een deel van deze gemeenten jaarlijks een eigen Kinderpas, strippenkaart of voucher toegestuurd die zij bij de aanbieders van het Kindpakket kunnen omzetten in een passende voorziening in natura. Deze aanpak maakt het Kindpakket voor de doelgroep ‘tastbaar’ en heeft een positief effect op het gebruik daarvan.

Daar staat tegenover dat – zie wederom schema 5.4 op de vorige bladzijde – bij bepaalde gemeenten het gebruik van het Kindpakket beneden de 50 procent uitkomt. Bij **gemeenten met een laag gebruik** gaat het deels om gemeenten die pas recent zijn gestart met de uitvoering van een Kindpakket en waarvan de communicatie hierover vaak nog ‘in de steigers’ staat. Hierdoor zijn de voorzieningen uit het Kindpakket nog niet altijd even goed bekend onder de doelgroep (waardoor het gebruik achterblijft). Daarnaast loopt het gebruik van het Kindpakket in enkele gemeenten vooralsnog niet storm omdat de voorzieningen daaruit uitsluitend digitaal kunnen worden aangevraagd. In de praktijk werpt deze aanvraagprocedure voor de doelgroep soms een drempel op. Het bieden van meer assistentie op dit vlak vanuit bijvoorbeeld de gemeente en/of de maatschappelijke partijen kan hierin helpend zijn. Zij kunnen de ouders van kinderen en andere relevante partijen als scholen attenderen op het bestaan van de digitale aanvraagprocedure en hen – waar nodig – bij de (eerste) aanvraag assisteren.

¹⁴ Ook ligt het gebruik van de voorzieningen uit het Kindpakket bij één gemeente net iets onder de 25 procent. Bij deze ‘overige gemeente’ komt het gebruik onder de doelgroep namelijk uit op 23 procent.

6. Communicatie over het Kindpakket

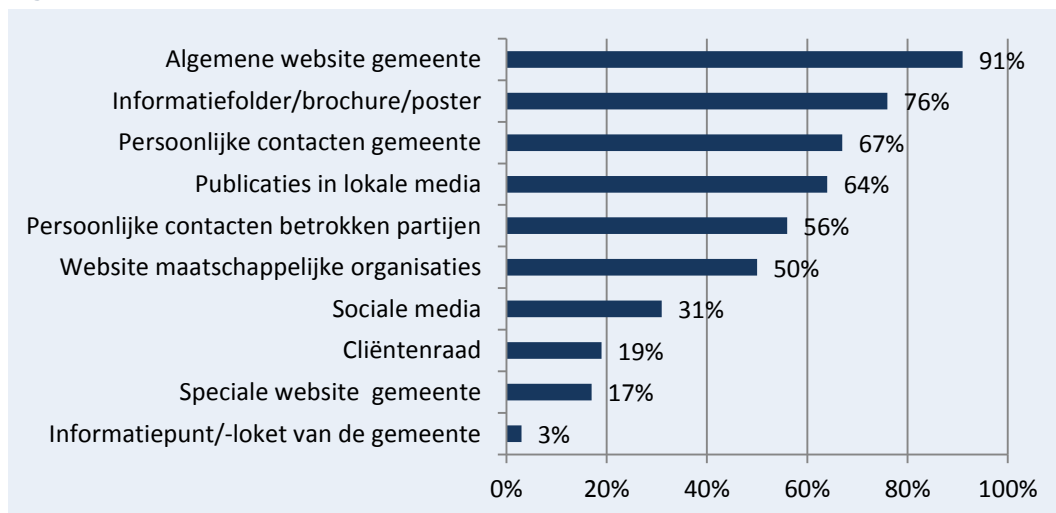
6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de communicatie over het Kindpakket. Hierbij brengen we in paragraaf 6.2 in beeld hoe gemeenten over het Kindpakket communiceren richting de doelgroep. Daarnaast staan we in paragraaf 6.3 stil bij het feitelijke gebruik van de term Kindpakket in de (interne en externe) communicatie-uitingen van de gemeenten.

6.2 Communicatie over het Kindpakket

Om de doelgroep te informeren over (de opzet en inhoud van) het Kindpakket zetten de gemeenten verschillende informatiekkanalen in. Een overzicht hiervan is weergegeven in de onderstaande figuur.

Figuur 6.1 Informatiekkanalen over het Kindpakket (N=98)

In de bovenstaande figuur is zichtbaar dat bijna alle gemeenten de doelgroep trachten te informeren over het Kindpakket via de eigen (algemene) website. In aanvulling daarop verspreidt driekwart van de gemeenten informatiefolders, brochures en/of posters in de richting van (gezinnen van) kinderen in armoede en betrokken partijen als scholen en de sociale wijkteams. Ook laat circa tweederde van de gemeenten publicaties plaatsen over het Kindpakket in de lokale media en informeert de doelgroep tijdens persoonlijke contacten met de (bijstands)consulenten van de gemeente of intergemeentelijke sociale dienst (ISD) op het bestaan hiervan.

Ruim de helft van de gemeenten (56 procent) betreft in haar communicatie(strategie) ook de maatschappelijke organisaties. Naast het plaatsen van informatie over het Kindpakket op de websites van deze organisaties (bij de helft van de gemeenten), vervullen zij in het bijzonder een rol om doelgroepen te informeren die soms buiten het gezichtsveld van de gemeenten vallen. Hierbij kan worden gedacht aan gezinnen met grote schulden die niet in de bijstand zitten. Bij deze gezinnen is vaak namelijk geen sprake van een al bestaand contact met (een medewerker van) de gemeente.

Verder valt in figuur 6.1 op dat ook de inzet van sociale media in opkomst is. Bij ruim 30 procent van de gemeenten wordt over het Kindpakket gecommuniceerd via onder meer Facebook en Twitter. Ter vergelijking: vorig jaar lag het aandeel gemeenten dat van deze communicatiemiddelen gebruikmaakte op 13 procent. Dit betekent met andere woorden dat het aandeel gemeenten dat deze sociale media benut bijna is verdrievoudigd.

Bovendien is het waarschijnlijk, zo volgt uit de gesprekken, dat in de komende periode meer gemeenten van sociale media gebruik gaan maken om de doelgroep te informeren. Ook omdat deze digitale media, naast bijvoorbeeld de periodieke publicaties in de lokale kranten, de mogelijkheid geven om de doelgroep op bepaalde sleutelmomenten in het jaar (extra) te attenderen op het Kindpakket. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de periodes vlak voor de start van het schooljaar en de feestdagen. Dit zijn namelijk vaak de momenten waarop (gezinnen van) kinderen in armoede het meest gebaat zijn bij de voorzieningen uit het Kindpakket (omdat zij in deze periodes vaak veel kosten maken).

Daarnaast bieden sociale media mogelijkheden om directer te communiceren met de doelgroep over de opzet en inhoud van het Kindpakket. Zo proberen enkele gemeenten de doelgroep te betrekken bij het Kindpakket door voorzieningen uit het Kindpakket te 'posten' op sociale media. Over deze voorzieningen kunnen (kinderen van) ouders dan hun mening geven en eventueel verbeterpunten aandragen. In het onderstaande citaat van een gemeente hebben we dit nader geïllustreerd.

"Als gemeente moet je op verschillende manieren proberen de doelgroep bereiken. Dit doen wij onder andere via Facebook. Via dit sociale medium geven we informatie over de voorzieningen uit ons Kindpakket en maken de doelgroep attent op eventuele wijzigingen in het pakket. Ook is het een mooi gegeven dat zowel ouders als kinderen op het Kindpakket kunnen reageren. Zo dragen zij bijvoorbeeld via Facebook verbeterpunten aan. Ook zien we dat steeds meer berichten over het Kindpakket 'gedeeld' worden met andere (ouders van) kinderen. Hierdoor neemt de bekendheid met de inhoud van het pakket toe." Een gemeente uit de provincie Noord-Brabant.

6.3 Gebruik van de term Kindpakket

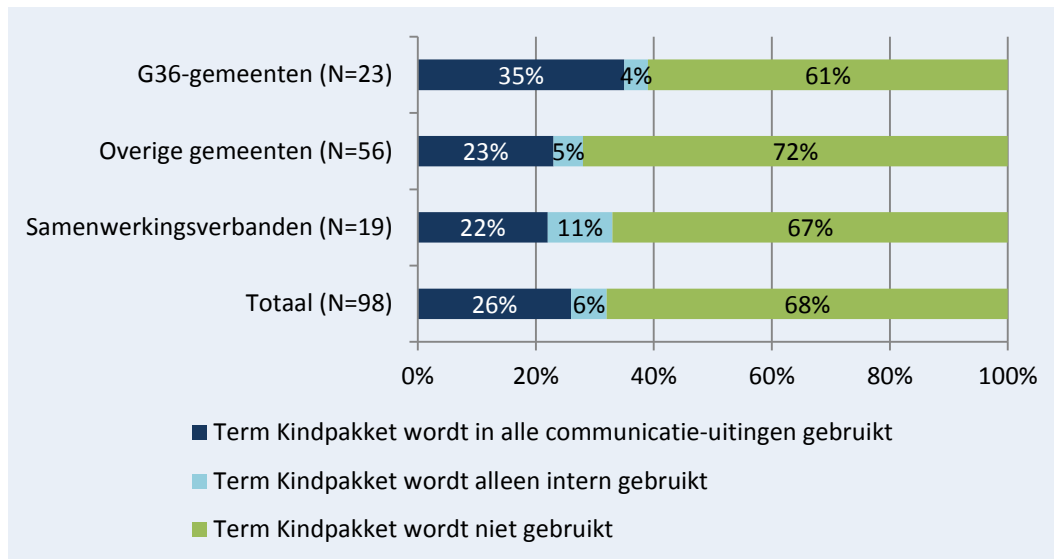
Een goede communicatie naar de doelgroep vormt een belangrijke voorwaarde voor het succes van een Kindpakket. Gelijk aan vorig jaar hebben diverse gemeenten hierbij naar voren gebracht dat het hebben van een Kindpakket op zichzelf al positief bijdraagt aan de communicatie naar de doelgroep. Hierbij roepen we herinnering dat we tijdens het eerste onderzoek hebben vastgesteld dat:

- Via een Kindpakket een duidelijke prioritering ontstaat voor de doelgroepkinderen. Zij worden dankzij een apart pakket minder snel de dupe van bijvoorbeeld gemeentelijke bezuinigingen (omdat een apart budget is gereserveerd);
- Het in de uitvoering makkelijker wordt – voor bijvoorbeeld de sociale dienst/afdeling Werk en Inkomen, sociale wijkteams en intermediaire partijen – om (onderdelen uit) het Kindpakket aan te bieden. Over het algemeen is namelijk de ervaring dat het voeren van een Kindpakket voor de uitvoerende partijen leidt tot een overzichtelijker en eenduidiger geheel van de voorzieningen die voor kinderen beschikbaar zijn. Voor de betrokken partijen die de doelgroep trachten te bereiken is het hierdoor makkelijker om hen op de voorzieningen uit het pakket te wijzen;

- Als gevolg hiervan leidt een Kindpakket volgens veel gemeenten tot een clustering van (een aanzienlijk deel van) de bestaande regelingen. Waar voorheen sprake was van een versnipperde situatie rondom de kindvoorzieningen, is dit met een Kindpakket minder het geval.

Tot slot hebben we ook ditmaal getoetst in hoeverre de term 'Kindpakket' in de praktijk wordt gebruikt. Hierbij hebben gemeenten kunnen aangeven of zij deze term in alle communicatie-uitingen, alleen intern of helemaal niet toepassen (zie figuur 6.2).

Figuur 6.2 Gebruik van de term 'Kindpakket', naar type gemeente en totaal

Gelijk aan vorig jaar volgt uit de bovenstaande figuur dat ongeveer een kwart van de gemeenten de term Kindpakket in alle communicatie-uitingen gebruikt. Daarnaast passen enkele gemeenten de term alleen intern toe. De overige gemeenten hanteren de term Kindpakket helemaal niet. In lijn met de eerder gepresenteerde uitkomsten in het tweede hoofdstuk van deze rapportage (over het aantal gemeenten met een Kindpakket) gaat het dan om gemeenten met een bundeling van kindvoorzieningen in natura met een soortgelijke strekking. Zij hanteren voor deze bundeling andere benamingen, zoals het 'Kinderfonds', de 'Kidskaart' of de 'Medoerenregeling voor Kinderen'.

7. Succesfactoren en aandachtspunten Kindpakket

7.1 Inleiding

Op basis van de uitkomsten in deze rapportage zetten we in dit laatste hoofdstuk de belangrijkste succesfactoren (paragraaf 7.2) en aandachtspunten (paragraaf 7.3) uiteen rondom de opzet en uitvoering van een Kindpakket. Ook gaan we in op de behoefte van gemeenten aan ondersteuning door landelijke partijen bij het Kindpakket (paragraaf 7.4).

7.2 Belangrijkste succesfactoren

In schema 7.1 hebben we een aantal belangrijke succesfactoren van de gemeenten met een Kindpakket uiteengezet. Dit betreft dan vooral succesfactoren die zich sinds het vorige onderzoek naar Kindpakketten in 2015 versterkt hebben voorgedaan.

Schema 7.1 Succesfactoren rondom de opzet en uitvoering van het Kindpakket

Succesfactoren

- Door de toenemende samenwerking met maatschappelijke partners worden kinderen in armoede beter gesignaleerd. Hierbij komen bijvoorbeeld ook kinderen van gezinnen met grote schulden vaker in beeld
- Een brede inzet van communicatiemiddelen helpt om de doelgroep te informeren over de opzet en inhoud van het Kindpakket. In het verlengde hiervan biedt de toepassing van sociale media een extra mogelijkheid om de doelgroep regelmatig te informeren en te laten meedenken over het Kindpakket
- Via initiatieven als een ‘pizza-overleg’ over armoedebeleid kunnen kinderen meer worden betrokken bij de opzet en inhoud van het Kindpakket
- Door samen met maatschappelijke partners te komen tot een inhoudelijke verbreding en verrijking van het Kindpakket sluiten de voorzieningen beter aan bij de wensen en behoeften van de doelgroep (en neemt het gebruik toe)
- Door het Kindpakket vaker in natura te verstrekken, wordt geborgd dat de voorzieningen daaruit daadwerkelijk terechtkomen bij kinderen in armoede

In het bovenstaande overzicht is allereerst zichtbaar dat de signalering van kinderen in armoede bij verschillende gemeenten beter verloopt door de toegenomen samenwerking met maatschappelijke partners. Door hun vaak persoonlijke aanpak weten zij achter de voordeur te komen van gezinnen die anders buiten beeld van de gemeente blijven. Hiermee wordt het bereik vergroot en komen, met andere woorden, meer kinderen in beeld voor het Kindpakket. Een brede inzet van communicatiemiddelen is daarbij ook een succesfactor gebleken om de doelgroep beter te informeren over het Kindpakket. Hiervoor hebben diverse gemeenten een breed scala aan informatiekanalen ingezet.

In het bijzonder de inzet van sociale media heeft bij enkele gemeenten de mogelijkheid geboden om de doelgroep regelmatig te informeren en te laten meedenken over het Kindpakket. Dit laatste geldt ook voor de (laagdrempelige en aantrekkelijke) bijeenkomsten die sommige gemeenten met kinderen hebben gehouden. Innovatieve overlegvormen als het ‘pizza-overleg’ met kinderen over het armoedebeleid vormen hier goede voorbeelden van.

Een succesfactor is verder dat verschillende gemeenten samen met de maatschappelijke partners hebben gewerkt aan een verbreding en verrijking van de voorzieningen van het Kindpakket. Omdat deze maatschappelijke partners vaak dicht bij de doelgroep staan, sluit het Kindpakket hierdoor steeds beter aan bij de wensen en behoeften van kinderen in armoede (waardoor het gebruik navenant toeneemt).

Tot slot kan het in de ogen van veel gemeenten als een succesfactor worden beschouwd dat de voorzieningen uit het Kindpakket steeds vaker in natura worden verstrekt. Door deze werkwijze wordt namelijk geborgd dat middelen uit het Kindpakket daadwerkelijk terecht komen bij kinderen in armoede. Hiervoor hebben verschillende gemeenten in de afgelopen tijd afspraken gemaakt met de maatschappelijke partners en lokale aanbieders van de voorzieningen uit het Kindpakket. Daarnaast krijgen kinderen in een deel van de gemeenten ook een eigen Kinderpas, strippenkaart of voucher toegestuurd die zij bij de aanbieders van het Kindpakket kunnen omzetten in een voorziening in natura. Deze aanpak maakt het Kindpakket 'vastbaar', biedt keuzevrijheid aan de doelgroep en heeft zodoende een positief effect op het gebruik van de voorzieningen.

7.3 Belangrijkste aandachtspunten

Als 'spiegel' op de belangrijkste succesfactoren kunnen ook een aantal aandachtspunten rondom het Kindpakket van gemeenten worden benoemd (zie schema 7.2).

Schema 7.2 Aandachtspunten rondom de opzet en uitvoering van het Kindpakket

Aandachtspunten

- De signalering van kinderen in armoede. In het bijzonder kinderen van ouders met grote schulden zijn niet altijd goed in beeld. Hierover dient in sommige gemeenten meer afstemming plaats te vinden met de maatschappelijke partners
- Verbeteren van de communicatie over het Kindpakket. Hierbij ligt vooral de uitdaging om de voorzieningen uit het Kindpakket als één geheel te presenteren en hiervoor diverse communicatiekanalen in te zetten
- De betrokkenheid van kinderen bij de opzet en inhoud van het Kindpakket vergroten door laagdrempelige en aantrekkelijke bijeenkomsten te organiseren
- Het feitelijke gebruik van het Kindpakket onder de doelgroep (beter) in kaart brengen
- De drempel voor een aanvraag uit het Kindpakket verlagen door waar nodig assistentie te bieden en voorzieningen rechtstreeks te verstrekken

In het bovenstaande schema zien we dat veel van de succesfactoren die we eerder naar voren brachten voor een deel van de gemeenten belangrijke aandachtspunten vormen. Zonder teveel in herhaling te willen vallen, vormen de signalering van kinderen in armoede, de communicatie over het Kindpakket en de betrokkenheid van de doelgroep binnen deze gemeenten dan juist punten die extra aandacht vragen. Daarnaast kwam eerder in deze rapportage al naar voren dat bij ongeveer de helft van de gemeenten het feitelijke gebruik van het Kindpakket (beter) in kaart kan worden gebracht. Ook blijkt de aanvraagprocedure bij enkele gemeenten een drempel op te werpen voor de (ouders) van kinderen om van het Kindpakket gebruik te maken. Dit is vooral het geval in gemeenten waar deze aanvraagprocedure uitsluitend digitaal is vormgegeven. In de toekomst kan dit mogelijk ondervangen worden door bij de (eerste) aanvraag voor het Kindpakket vanuit gemeenten en/of maatschappelijke partners assistentie te bieden.

7.4 Ondersteuningsbehoefte vanuit landelijke partijen

Tot slot is aan de gemeenten met een Kindpakket gevraagd of zij nog behoefte hebben aan (verdere) ondersteuning vanuit de landelijke partijen. In het onderstaande schema staan de antwoorden op deze vraag vevat. Hieruit volgt dat bij iets meer dan twee op de vijf gemeenten behoefte bestaat aan landelijke ondersteuning bij het Kindpakket. Voor de overige gemeenten is dit nu niet het geval.

Schema 7.3 Ondersteuningsbehoefte vanuit landelijke partijen bij de opzet en uitvoering van het Kindpakket, naar type gemeente en totaal

Behoefte aan ondersteuning	G36 (N=23)	Overig (N=56)	Verband (N=19)	Totaal (N=98)
Ja, behoefte aan ondersteuning	39%	43%	47%	43%
Nee, geen behoefte aan ondersteuning	52%	46%	37%	46%
Weet niet/geen mening	9%	11%	16%	11%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Aan de gemeenten die behoefte hebben aan landelijke ondersteuning rondom het Kindpakket (N=42), is ten slotte de vraag gesteld op welke wijze deze ondersteuning dan het beste kan plaatsvinden. Hierbij brengen zij de volgende punten naar voren:

- Het delen van goede praktijken over de opzet en uitvoering van het Kindpakket tussen de verschillende (samenwerkingsverbanden van) gemeenten;
- De oprichting van een (landelijke en/of regionale) klankbordgroep waarin gemeenten kunnen samenkomen om praktijkervaringen te delen;
- Informatie verspreiden over de wijze waarop gemeenten hun communicatie in de richting van de doelgroep het beste kunnen vormgeven;
- In het verlengde hiervan: informatie delen over de wijze waarop kinderen in armoede beter betrokken kunnen worden bij de vormgeving en inhoud van het Kindpakket;
- Het geven van een overzicht van de landelijke en lokale maatschappelijke partners die interessant kunnen zijn voor het Kindpakket. Hierbij dient ook aandacht te zijn voor de rollen en taken die zij mogelijk bij de totstandkoming, aanvraag en verstrekking van het Kindpakket kunnen vervullen. Dit laatste op basis van de ervaringen van collegagemeenten.

Daarbij stellen deze gemeenten dat landelijke partijen als het ministerie van SZW, de VNG, Divosa en de landelijke fondsen waarschijnlijk het beste in deze bovengenoemde ondersteuningsbehoeften kunnen voorzien.